

Lakoća poslovanja 2020.

Bosna i Hercegovina

Poređenje poslovne regulative kompanija
u 190 zemalja svijeta

Novembar 2019. godine.
Obrada: Naida Damadžić

SADRŽAJ

UVOD	2
O Lakoći poslovanja	3
LAKOĆA POSOVANJA – ZBIRNA OCJENA BIH	10
POČETAK POSLOVANJA.....	14
DOBIVANJE GRAĐEVINSKE DOZVOLE	17
PRIKLJUČENJE ELEKTRIČNE ENERGIJE	21
UKNJIZBA IMOVINE.....	25
MOGUĆNOST KREDITIRANJA	29
ZAŠTITA INVESTITORA.....	33
PORESKA POLITIKA.....	36
MEĐUNARODNA TRGOVINA.....	39
IZVRŠENJE UGOVORA.....	41
RIJEŠAVANJE NESOLVENTNOSTI	44
REGULACIJA TRŽIŠTA RADA	47
Zaključak.....	50

UVOD

Lakoća poslovanja je dokument Svjetske banke koji analizira koliko je lako, lokalnom poduzetniku, prema važećoj zakonskoj regulativi zemlje otvoriti malo ili srednje preduzeće i poslovati. Ne uključuje sva pitanja koja su bitna za preduzeće ali pokriva važne oblasti koje su pod kontrolom kreatora politika. Vlade širom svijeta prepoznaju ekonomske i političke prednosti poboljšane poslovne regulative.

Izvještaj Lakoće poslovanja 2020 godine pokazuje da ekonomije u razvoju smanjuju razliku u odnosu na razvijene ekonomije u lakoći poslovanja. Ipak, i dalje postoji veliki jaz. Poduzetnik u ekonomiji sa niskim dohotkom obično potroši oko 50% državnog dohotka po glavi stanovnika za pokretanje kompanije, u poređenju sa samo 4,2% koliko potroši poduzetnik u ekonomiji sa visokim dohotkom. U prosjeku potrebno je skoro šest puta više vremena i troškova kako biste započeli posao u ekonomijama rangiranim kao zadnjih 50 u odnosu na prvih 20.

I dalje postoji dovoljno prostora za ekonomije u razvoju da dostignu razvijene zemlje u većini pokazatelja Lakoće poslovanja. Na primjer, oblast zakonskih prava i dalje ostaje najslabija oblast među ekonomijama sa niskim i srednjim dohotkom.

Lakoća poslovanja prepoznaje važne reforme koje su države učinile na poboljšanju svog regulatornog okruženja. Kod 10 ekonomija koje su ove godine najviše napredovale, napori su bili fokusirani u oblastima početka poslovanja, dobivanja građevinskih dozvola i međunarodne trgovine. Općenito, ekonomije koje su ostvarile najbolje rezultate dijele nekoliko zajedničkih osobina, uključujući široku primjenu elektronskih sistema i mrežnih platformi kako bi zadovoljili regulatorne zahtjeve.

U isto vrijeme područje na kojem je primjenjeno najmanje reformi je rješavanje nesolventnosti. Primjenom propisanih procedura reorganizacije smanjuje se stopa neuspjeha malih i srednjih preduzeća i sprečava likvidacija nesolventnih, ali održivih preduzeća.

Lakoća poslovanja je bitan alat koji vlade zemalja mogu koristiti u kreiranju zdravih regulatornih politika. Ovaj izvještaj daje mogućnost kreatorima politika da mjere napredak, potiču političke debate iznošenjem potencijalnih izazova i identifikacijom dobrih praksi i stečenih znanja. Lakoća poslovanja je bitan temelj za strukturne reforme koje potiču širok ekonomski rast.

Važno je napomenuti da ovaj izvještaj nije investicijski vodič, već više način na koji se mjeri lakoća poslovanja preduzeća. Potencijalni investitori uzimaju u obzir i mnoge druge faktore, kao što su ukupni kvalitet poslovnog okruženja privrede i njenu nacionalnu konkurentnost, makroekonomsku stabilnost, razvoj finansijskog sistema, veličinu tržišta, vladavinu zakona i kvalitet radne snage.

Ovaj ekonomski profil predstavlja pokazatelje lakoće poslovanja u Bosni i Hercegovini koji su uporedivi sa drugim zemljama. Podaci u ovom izvještaju datiraju od 1. maja 2018. godine.

Cjelokupan izvještaj lakoće poslovanja i detaljnija objašnjenja metodologije dostupni su na web stranici <http://www.doingbusiness.org>

O Lakoći poslovanja

Lakoća poslovanja 2020 je dokument Svjetske banke koji analizira koliko je lako, prema važećoj zakonskoj regulativi zemlje otvoriti malo ili srednje preduzeće i poslovati tom okruženju. Dokument mjeri i prati promjene propisa koji utiču na 11 područja životnog ciklusa preduzeća: osnivanje preduzeća, dobivanje građevinskih dozvola, priključenje električne energije, uknjižbu imovine, mogućnost kreditiranja, zaštitu investitora, poresku politiku, međunarodnu trgovinu, izvršenje ugovora, rješavanje nesolventnosti i zapošljavanje radnika. Lakoća poslovanja mjeri i aspekte zapošljavanja radnika i sklapanja ugovora s vladom (javne nabave), koji nisu uključeni u rangiranje.

Lakoća poslovanja predstavlja kvantitativne pokazatelje o poslovnoj regulativi i zaštiti imovinskih prava koji su uporedivi sa 190 zemalja. Širom svijeta 115 zemalja je poslovanje učinilo lakšim u odnosu na prošlu godinu, a zemlje sa najvećim poboljšanjima su Saudijska Arabija, Jordan, Togo, Bahrein, Tadžikistan, Pakistan, Kuvajt, Kina, Indija i Nigerija.

Pokazatelji predstavljeni u ovom izvještaju se koriste za analizu ekonomskih rezultata kao i potvrdu da su reforme uspjele, u kojim oblastima su provedene i zašto.

Metodologija Lakoće poslovanja se ne bavi svim područjima poslovanja i ima neka ograničenja. Područja koja su važna za poslovanje kao što su blizina velikih tržišta, kvalitet usluga infrastrukture (osim onih koji se odnose na spoljnu trgovinu i dobivanje električne energije), sigurnost imovine od pljačke i krađe, transparentnost javnih nabavki, makroekonomski uslovi ili temeljna snaga institucija, nisu predmet direktnog proučavanja Lakoće poslovanja. Pokazatelji se odnose na lokalna preduzeća sa ograničenom odgovornošću koja posluju u najvećim poslovnim gradovima. S obzirom da su korištene standardne pretpostavke u prikupljanju podataka, poređenja i mjerila vrijede u svim analiziranim ekonomijama. Podaci ne govore samo o poteškoćama u poslovanju, nego pomažu identifikovati izvor tih poteškoća podržavajući kreatore politika u osmišljavanju neophodnih reformi.

Šta mjeri Lakoća poslovanja - 11 oblasti poslovnog okruženja	
Indikator	Šta mjeri indikator
Osnivanje preduzeća	Procedure, vrijeme, troškove i minimalni početni uplaćeni kapital za osnivanje društva sa ograničenom odgovornošću
Dobivanje građevinske dozvole	Procedure, vrijeme i troškove kako bi se izvršile sve formalnosti za dobivanje dozvole za izgradnju objekta
Priklučenje električne energije	Procedure, vrijeme i troškove kako bi se objekat priključio na električnu mrežu, pouzdanost napajanja električnom energijom i troškove potrošnje el. energije
Uknjižba imovine	Procedure, vrijeme i troškove kako bi se izvršio prenos imovine i kvalitet sistema zemljišne administracije
Mogućnost kreditiranja	Sistem kreditnih informacija i Zakon o hipotekama
Zaštita manjinskih investitora	Prava manjinskih vlasnika u transakcijama sa povezanim pravnim licima i prava u korporativnom upravljanju
Poreska politika	Broj plaćanja, vrijeme i ukupnu poresku stopu za kompaniju kako bi ispoštovale sve poreske obaveze
Međunarodna trgovina	Vrijeme i troškove izvoza proizvoda koji ima komparativnu prednost i uvoz auto dijelova
Izvršenje ugovora	Vrijeme i troškove za rješavanje komercijalnog spora i kvalitet sudskih procesa
Rješavanje nesolventnosti	Vrijeme, troškove, ishod i stopu povrata sredstava u rješavanju nesolventnosti i jačinu indeksa zakonskog stečajnog okvira
Regulacija tržišta rada	Fleksibilnost u propisima o zapošljavanju i troškove otpuštanja

Rješenja za otežavajuće propise poslovanja

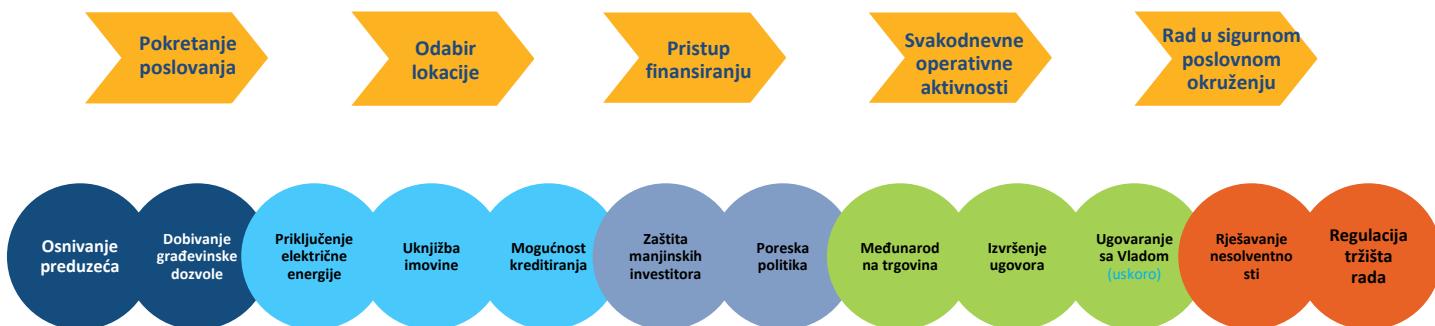
U svojoj osnovi, normativna regulativa predstavlja slobodu poslovanja. Cilj regulative je spriječiti maltretiranje radnika od strane poslodavaca (regulacija rada), osigurati da se izgrađene ceste i mostovi redovno održavaju (regulacija javnih nabavki), te da se zaštite vlastita ulaganja (zaštita manjinskih dioničara). Međutim, prečesto regulativa ne ispunjava svoj cilj, i jedna neučinkovitost zamjenjuje drugu, posebno u smislu prekoračenja vladinih poslovnih aktivnosti. Vlade mnogih zemalja usvajaju ili održavaju propise koji opterećuju poduzetnike. Bez obzira da li je sa namjerom ili iz neznanja, ti propisi ograničavaju mogućnosti poduzetnika da slobodno vode privatni posao. Kao rezultat toga, poduzetnici se služe neformalnim aktivnostima, daleko od nadzora poreznih, tržišnih i inspektora rada, ili traže prilike u inozemstvu ili se, nažalost, pridružuju nezaposlenim osobama. Strani ulagači izbjegavaju ekonomije koje koriste regulativu kako bi manipulisali privatnim sektorom.

Promjenama u regulativi u 12 područja poslovnih aktivnosti u 190 ekonomija, Izvještaj lakoće poslovanja analizira regulativu koja potiče učinkovitost i podržava slobodu poslovanja. Podaci prikupljeni od strane Lakoće poslovanja se odnose na tri pitanja vezana za vlade. Prvo, kada vlade mijenjaju regulativu u cilju razvoja svog privatnog sektora? Drugo, koje su karakteristike reformskih vlada? Treće, kakvi su efekti regulatornih promjena na različite aspekte ekonomske ili investicijske aktivnosti? Odgovori na ova pitanja daju odgovor o mogućnostima bržeg razvoja.

Imajući u vidu ove ciljeve, Lakoća poslovanja mjeri procedure osnivanja poduzeća, dobivanje građevinske dozvole, dobivanje priključka za električnu energiju, prenos imovine, pristup kreditima, zaštitu manjinskih investitora, kvalitet poreske politike, sudjelovanje u međunarodnoj trgovini, izvršenje ugovora i rješavanje nesolventnosti. Lakoća poslovanja također prikuplja i objavljuje podatke o normativnoj regulativi zapošljavanja kao i o sklapanju ugovora s vladom. Indikator zapošljavanja radnika mjeri regulativu u području zapošljavanja, radnog vremena i otpuštanja radnika.

Istraživanja pokazuju uzročnu vezu između ekonomske slobode i rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP), gdje sloboda u pogledu plaća i cijena, imovinskih prava i zahtjeva za izdavanjem dozvola vode ekonomskom razvoju. Također pokazuje i efikasnost međunarodne trgovine koja, znatno, varira od zemlje do zemlje.

Slika 1. Šta se mjeri lakoćom poslovanja?

Poslovna regulativa: Standardno poređenje

Lakoća poslovanja poredi aspekte regulative poslovanja i prakse koristeći posebne studije slučaja sa standardizovanim pretpostavkama. Poslovno okruženje ocjenjuje se na osnovu učinka ekonomije u svakoj od 10 oblasti uključenih u rangiranje lakoće poslovanja (tabela 1). Ovaj princip olakšava poređenje regulative među ekonomijama. Rezultati ocjena u lakoći poslovanja služe kao osnova za rangiranje ekonomija u njihovom poslovnom okruženju pri čemu se rangiranje dobiva sortiranjem ekonomija prema njihovim rezultatima. Ocjene lakoće poslovanja pokazuju apsolutnu poziciju ekonomije u odnosu na najbolje regulatorne performanse, dok rangiranje lakoće poslovanja pokazuju položaj ekonomije u odnosu na druge ekonomije svijeta.

Tabela 1. Rangiranje zemalja po lakoći poslovanja u 2020.

Rang	Zemlja	Ocjena	Rang	Zemlja	Ocjena	Rang	Zemlja	Ocjena
1	New Zealand	86.8	65	Puerto Rico (U.S.)	70.1	128	Barbados	57.9
2	Singapore	86.2	66	Brunei Darussalam	70.1	129	Ecuador	57.7
3	Hong Kong SAR, China	85.3	67	Colombia	70.1	130	St. Vincent and the Grenadines	57.1
4	Denmark	85.3	68	Oman	70.0	131	Nigeria	56.9
5	Korea, Rep.	84.0	69	Uzbekistan	69.9	132	Niger	56.8
6	United States	84.0	70	Vietnam	69.8	133	Honduras	56.3
7	Georgia	83.7	71	Jamaica	69.7	134	Guyana	55.5
8	United Kingdom	83.5	72	Luxembourg	69.6	135	Belize	55.5
9	Norway	82.6	73	Indonesia	69.6	136	Solomon Islands	55.3
10	Sweden	82.0	74	Costa Rica	69.2	137	Cabo Verde	55.0
11	Lithuania	81.6	75	Jordan	69.0	138	Mozambique	55.0
12	Malaysia	81.5	76	Peru	68.7	139	St. Kitts and Nevis	54.6
13	Mauritius	81.5	77	Qatar	68.7	140	Zimbabwe	54.5
14	Australia	81.2	78	Tunisia	68.7	141	Tanzania	54.5
15	Taiwan, China	80.9	79	Greece	68.4	142	Nicaragua	54.4
16	United Arab Emirates	80.9	80	Kyrgyz Republic	67.8	143	Lebanon	54.3
17	North Macedonia	80.7	81	Mongolia	67.8	144	Cambodia	53.8
18	Estonia	80.6	82	Albania	67.7	145	Palau	53.7
19	Latvia	80.3	83	Kuwait	67.4	146	Grenada	53.4
20	Finland	80.2	84	South Africa	67.0	147	Maldives	53.3
21	Thailand	80.1	85	Zambia	66.9	148	Mali	52.9
22	Germany	79.7	86	Panama	66.6	149	Benin	52.4
23	Canada	79.6	87	Botswana	66.2	150	Bolivia	51.7
24	Ireland	79.6	88	Malta	66.1	151	Burkina Faso	51.4
25	Kazakhstan	79.6	89	Poland	66.0	152	Mauretania	51.1
26	Iceland	79.0	90	Bosnia and Herzegovina	65.4	153	Marshall Islands	50.9
27	Austria	78.7	91	El Salvador	65.3	154	Lao PDR	50.8
28	Russian Federation	78.2	92	San Marino	64.2	155	Gambia, The	50.3
29	Japan	78.0	93	St. Lucia	63.7	156	Guinea	49.4
30	Spain	77.9	94	Nepal	63.2	157	Algeria	48.6
31	China	77.9	95	Philippines	62.8	158	Micronesia, Fed. Sts.	48.1
32	France	76.8	96	Guatemala	62.6	159	Ethiopia	48.0
33	Turkey	76.8	97	Togo	62.3	160	Comoros	47.9
34	Azerbaijan	76.7	98	Samoa	62.1	161	Madagascar	47.7
35	Israel	76.7	99	Sri Lanka	61.8	162	Suriname	47.5
36	Switzerland	76.6	100	Seychelles	61.7	163	Sierra Leone	47.5
37	Slovenia	76.5	101	Uruguay	61.5	164	Kiribati	46.9
38	Rwanda	76.5	102	Fiji	61.5	165	Myanmar	46.8
39	Portugal	76.5	103	Tonga	61.4	166	Burundi	46.8
40	Poland	76.4	104	Namibia	61.4	167	Cameroon	46.1
41	Czech Republic	76.3	105	Trinidad and Tobago	61.3	168	Bangladesh	45.0
42	Netherlands	76.1	106	Tajikistan	61.3	169	Gabon	45.0
43	Bahrain	76.0	107	Vanuatu	61.1	170	São Tomé and Príncipe	45.0
44	Serbia	75.7	108	Pakistan	61.0	171	Sudan	44.8
45	Slovak Republic	75.6	109	Malawi	60.9	172	Iraq	44.7
46	Belgium	75.0	110	Côte d'Ivoire	60.7	173	Afghanistan	44.1
47	Armenia	74.5	111	Dominica	60.5	174	Guinea-Bissau	43.2
48	Moldova	74.4	112	Djibouti	60.5	175	Liberia	43.2
49	Belarus	74.3	113	Antigua and Barbuda	60.3	176	Syrian Arab Republic	42.0
50	Montenegro	73.8	114	Egypt, Arab Rep.	60.1	177	Angola	41.3
51	Croatia	73.6	115	Dominican Republic	60.0	178	Equatorial Guinea	41.1
52	Hungary	73.4	116	Uganda	60.0	179	Haiti	40.7
53	Morocco	73.4	117	West Bank and Gaza	60.0	180	Congo, Rep.	39.5
54	Cyprus	73.4	118	Ghana	60.0	181	Timor-Leste	39.4
55	Romania	73.3	119	Bahamas, The	59.9	182	Chad	36.9
56	Kenya	73.2	120	Papua New Guinea	59.8	183	Congo, Dem. Rep.	36.2
57	Kosovo	73.2	121	Eswatini	59.5	184	Central African Republic	35.6
58	Italy	72.9	122	Lesotho	59.4	185	South Sudan	34.6
59	Chile	72.6	123	Senegal	59.3	186	Libya	32.7
60	Mexico	72.4	124	Brazil	59.1	187	Yemen, Rep.	31.8
61	Bulgaria	72.0	125	Paraguay	59.1	188	Venezuela, RB	30.2
62	Saudi Arabia	71.6	126	Argentina	59.0	189	Eritrea	21.6
63	India	71.0	127	Iran, Islamic Rep.	58.5	190	Somalia	20.0
64	Ukraine	70.2						

Lakoća poslovanja 2020 pokazuje 22 reforme u 20 najboljih ekonomija. Od 2003/04. godine 20 ekonomija s najboljim rezultatima izvršilo je ukupno 464 regulatorne izmjene, pokazujući da i one najbolje ekonomije imaju prostora za poboljšanje svoje poslovne klime. Ono što ohrabruje je da je nekoliko zemalja s najnižim rangom aktivno u potrazi za boljim poslovnim okruženjem.

Svih 20 najbolje rangiranih zemalja imaju online poslovne procese, elektronske platforme za prijavu poreza i omogućavaju online procedure prenosa imovine. Štoviše, 11 ekonomija ima elektronske obrasce za izdavanje dozvola za gradnju. Generalno svih 20 top ekonomija ima zdravu poslovnu regulativu sa visokim stepenom transparentnosti.

Razlika u poduzetničkom pristupu između najbolje i najgore rangiranih ekonomija je uočljiva u gotovo svim oblastima Lakoće poslovanja. Na primjer, za pokretanje poslovanja potrebno je, u prosjeku, gotovo šest puta duže vremena u ekonomijama koje su rangirana na dnu 50 nego onih u prvih 20. Za prenos imovine u 20 najboljih ekonomija potrebno je manje od dvije sedmice, u poređenju sa oko tri mjeseca kod zadnjih 50. Dobivanje priključka za električnu energiju u ekonomijama pri dnu 50 traje dva puta duže nego onim u prvih 20. Također, rješavanje sporova traje oko 2,1 godinu u ekonomijama pri dnu 50 u odnosu na 1,1 godinu kod onih prvih 20. Uočljive razlike između jačih i slabijih ekonomija su vidljive i u kvaliteti normative i informacija.

Šta pokazuju podaci Lakoće poslovanja 2020?

Kada ekonomije s niskim dohotkom postignu veće razine ekonomske učinkovitosti, smanjuju se razlike u dohotku sa razvijenijim ekonomijama. Neka istraživanja kvantificiraju odnos između regulative ulaska na tržiste i razlike u prihodima koja pokazuju da barijere značajno sprečavaju rast i kao rezultat toga dovode do trajnjeg siromaštva. Ohrabrujuće je da Lakoća poslovanja prati stalne promjene između razvijenih i ekonomija u razvoju, posebno na području pokretanja poslovanja. Od 2003/04. 178 ekonomija je provelo 722 reforme obuhvaćene setom indikatora počinjanja poslovanja. Sveukupno, 106 ekonomija je ukinulo ili smanjilo minimalni početni uplaćeni kapital, 80 ih je uvelo ili poboljšalo usluge „sve na jednom mjestu“, a više od 160 je pojednostavilo formalnosti predregistracije i registracije kompanije.

I dalje ostaje prostora za napredak. Uprkos ovim poboljšanjima, podaci Lakoće poslovanja 2020 sugeriju da i dalje postoji znatan jaz između ekonomija s niskim i visokim dohotkom u pogledu lakoće pokretanja poslovanja. Poduzetnik u ekonomiji sa niskim dohotkom obično troši oko 50,0% dohotka po glavi stanovnika za pokretanje poslovanja, u poređenju sa samo 4,2% za poduzetnika u ekonomiji sa visokim dohotkom.

Troškovi pokretanja poslovanja vremenom su opadali u ekonomijama u razvoju.

Međutim, trend poboljšanja ne vrijedi za minimalni uplaćeni kapital. Otprilike jedna trećina ekonomija s niskim i srednjim dohotkom zahtijeva da kompanije izdvoje određeni dodatni iznos minimalnog kapitala uz redovne troškove osnivanja preduzeća. Slično tome, potrebni minimalni uplaćeni kapital je rasprostranjen u trećini ekonomija s visokim dohotkom.

Još uvijek postoji dovoljno prostora za smanjenje jaza između razvijenih i ekonomija u razvoju u većini pokazatelja Lakoće poslovanja. Učinkovitost indeksa zakonskih prava i seta indikatora mogućnosti kreditiranja, najslabija je među ekonomijama sa niskim i srednjim dohotkom.

Ekonomije koje imaju dobre ocjene u Lakoći poslovanja profitiraju od većeg nivoa poduzetničkih aktivnosti. Rast poduzetništva stvara bolje mogućnosti zapošljavanja, veće javne porezne prihode i poboljšane ličnih primanja.

Koja su postignuća ekonomija, ko zaostaje?

U ovogodišnjem izvještaju 115 ekonomija provelo je 294 regulatorne poslovne reforme u 10 oblasti koje mjeri Lakoća poslovanja. Većina ovih reformi odnosila se na aspekte pokretanja poslovanja, dobivanja građevinskih dozvola, priključenja električne energije i plaćanje poreza, najmanje reformisana oblast bila je rješavanje nesolventnosti. Najčešće karakteristike reformi uključivale su unapređenje funkcionalnosti kreditnih biroa i registara, razvoj ili poboljšanje internetskih platformi u skladu sa regulatornim zahtjevima, poboljšanje pouzdanosti napajanja električnom energijom, smanjenje određenih poreza, jačanje zaštite manjinskih investitora, pojednostavljenje procesa registracije imovine i automatizaciju međunarodne trgovinske logistike. 11% svih regulatornih promjena se odnosi na ekonomije sa niskim dohotkom, dok je Togo (Sub-Saharska Afrika) proveo najveći broj reformi (pet).

Globalne reforme u područjima dobivanja građevinskih dozvola i priključenju električne energije su naglo porasle posljednjih godina, dosegnuvši vrhunac ove godine kada je 37 zemalja napravilo napredak u području građevinskih dozvola i 34 u priključenju električne energije. 21 od 37 ekonomija su pojednostavile procese izdavanja dozvola za gradnju pojednostavljinjem interakcija s agencijama i inspekcijama za izdavanje odobrenja. 16 zemalja je reformisalo svoje sisteme kontrole kvalitete izgrađenog objekta. Pored toga, 12 ekonomija je postavilo ili poboljšalo internetske platforme za dobivanje građevinskih dozvola, a 3 ekonomije su pokrenule usluge „sve na jednom mjestu“.

16 ekonomija je uložilo znatne investicije u modernizaciju električne infrastrukture kroz ugradnju sistema daljinskog upravljanja, druge su poboljšale održavanje distribucijske mreže. Uglavnom, zahvaljujući ciljanim poboljšanjima opskrbe električnom energijom, prosječno globalno trajanje isključenja električne energije opalo je za 8,3% u posljednje 2 godine.

24 ekonomije su povećale efikasnost prenosa imovine i poboljšale kvalitet upravljanja zemljištem. Najčešće karakteristike reforme registracije imovine uključivale su veću transparentnost informacija, bolju pouzdanost infrastrukture i smanjenje naknada i taksi.

30 ekonomija provelo je reforme kojima preduzeća imaju olakšan pristup kreditima. 5 ekonomija ili je stvorilo jedinstvene i funkcionalne sisteme za osiguranje kredita ili je proširilo opseg pokretne imovine koja se može koristiti kao kolateral.

Već devetu godinu zaredom, najvažnija karakteristika reformi u plaćanju poreza je implementacija ili poboljšanje elektronskog sistema prijave i plaćanja poreza. 17 ekonomija provelo je takve reforme. Danas se porezi mogu elektronski prijaviti u 22 ekonomije u odnosu na samo 4 u 2004. godini.

Ekonomije u svim regijama reformirale su aspekte logistike međunarodne trgovine s tim što je 25 ekonomija olakšalo prenos robe preko granice. Trgovinske reforme potvrđuju značaj međunarodne saradnje u osiguravanju jednostavnih carinskih procedura, usklađivanju pravila o poštovanju propisa i efikasnosti granične kontrole.

U oblasti izvršenja ugovora, 8 ekonomija je pružilo jednostavnije mogućnosti vezane za izvan sudske postupke za rješavanje pravnih sporova.

13 ekonomija je provelo reforme koje olakšavaju rješavanje nesolventnosti. Specifična karakteristika ovih reformi bilo je uvođenje postupka reorganizacije. Opstanak preduzeća koja su održiva jedan je od najvažnijih ciljeva stečajnih sistema. Najveće stope oporavka zabilježene su u ekonomijama u kojim je reorganizacija privrednih subjekata najčešći postupak rješavanja nesolventnosti pri čemu dijelovi održivih preduzeća nastavljaju raditi.

11 ekonomija je izmijenilo propise o zapošljavanju. OECD skupina zemalja s visokim dohotkom zabilježila je najveći udio reformi u ovoj oblasti. Austrija je povećala prekovremeni rad na 60 sati sedmično, a Mađarska je povećala dodatak za prekovremeni rad na 400 sati po kalendarskoj godini, čime je regulacija zapošljavanja postala poslovno povoljnija. Suprotno tome, Slovačka je povećala premije plaća za rad u dane odmora i noćni rad. Sjeverna Makedonija skratila je trajanje probnog perioda (sa šest na četiri mjeseca), uvela prioritetna pravila u slučaju otpuštanja viška radnika i ponovnog zapošljavanja, te povećala otpremnine.

Kada poslovanje nije olakšano?

Nisu sve regulatorne izmjene poduzetnicima olakšale poslovanje. 26 ekonomija zabilježilo je 31 reformu koje sputavaju efikasnost. Neke promjene su napravljene kao namjerni kompromisi. Političke promjene također igraju veliku ulogu. Povećani regulatorni troškovi nametnuti privatnom sektoru dodatno otežavaju poslovanje, što je vidljivo u 16 od 31 slučaja. Povećanje troškova poslovanja može biti kontraproduktivno. Studije pokazuju da veći troškovi pokretanja poslovanja negativno utječu na broj novih učesnika na tržištu.

Nedovoljna usaglašenost i praćenje reformi, kao u nekim zemljama, mogu biti još jedan razlog pogoršanja poslovne klime. Neke se reforme relativno lako mogu inicirati i pokrenuti. Međutim, bez odgovarajuće potpore i praćenja, njihove se koristi ne mogu ostvariti. Konačno, pitanja dizajniranja i implementacije mogu podrivati napore reformi.

Prednost i ograničenja u metodologiji

Metodologija Lakoće poslovanja dizajnirana je tako da se na lagan način mogu porediti određene specifične karakteristike regulative poslovanja, kako su implementirane od strane vlade i iskustva privatnih preduzeća na terenu. Upravo te prednosti i ograničenja se trebaju uzeti u obzir prilikom korištenja podataka.

Osiguravanje poređenja podataka, globalno, širom cijelog niza ekonomija predstavlja centralni cilj pokazatelja Lakoće poslovanja, koji su razvijeni koristeći standardizovane scenarije slučaja sa posebnim pretpostavkama.

Mnoga važna područja politika nisu obuhvaćena Lakoćom poslovanja, čak i u oblastima koje mjeri. Lakoća poslovanja ne mjeri cijeli niz faktora, politika i institucija koji utiču na kvalitet poslovног okruženja privrede ili na njenu nacionalnu konkurentnost. Tako, na primjer, ne obuhvata aspekte makroekonomске stabilnosti, razvoja finansijskog sistema, veličine tržišta, pojave mita i korupcije ili kvaliteta radne snage.

Upotreba i korisnici podataka Lakoće poslovanja

Lakoća poslovanja osmišljena je za dvije glavne vrste korisnika: kreatore politika i istraživače. To je alat koji vlade mogu koristiti za kreiranje zdravih regulatornih politika poslovanja. Ipak, podaci lakoće poslovanja imaju ograničen opseg, te bi se trebali nadopunjavati i sa drugim izvorima podataka.

Vlade i kreatori politika

Lakoća poslovanja kreatorima politika nudi alat za poređenje koji je koristan u poticanju rasprava o politikama, kako iznošenjem potencijalnih izazova, tako i prepoznavanjem dobrih praksi i stečenih znanja. Uprkos uskom fokusu pokazatelja, početna rasprava u ekonomiji o rezultatima obično se pretvara u dublju raspravu o područjima u kojima je potrebna reforma poslovne regulative, uključujući područja koja su mnogo veća od onih koje mjeri Lakoća poslovanja. Vlade su ukupno implementirale više od 3.800 regulatornih reformi, od kojih je 1.316 zabilježeno u Lakoći poslovanja od 2003. godine.

Istraživači

Podatke Lakoće poslovanja uveliko koriste istraživači u akademskim krugovima, istraživačkim centrima, međunarodnim organizacijama i drugim institucijama. Od 2003. godine, hiljade članaka koriste podatke Lakoće poslovanja ili njegov konceptualni okvir za analizu utjecaja regulative poslovanja na različite ekonomske ishode.

Koji noviteti se očekuju u slijedećem izdanju Izvještaja?

Lakoća poslovanja 2021 uključivat će novi indikator „ugovaranje s vladom“ koji će biti uključen u rangiranje lakoće poslovanja. Indikator ugvaranje s vladom mjeri postupke i vrijeme javnih nabavki u skladu s standardiziranim studijom slučaja koja je usmjerena na sektor infrastrukture.

Također, u sklopu petogodišnjeg ciklusa predstavljenog u Lakoći poslovanja 2015, Lakoća poslovanja 2021 ažurirat će rezultate najboljih i najgorih regulatornih performansi korištenih u izračunu rezultata za različite setove pokazatelja, kao i podatke o bruto nacionalnom dohotku po glavi stanovnika i izvozu i uvozu proizvoda koji se koriste kao referentne vrijednosti za svaku ekonomiju u indikatoru međunarodne trgovine.

LAKOĆA POSOVANJA – ZBIRNA OCJENA BiH

Za kreatore politika koji pokušavaju poboljšati poslovno ekonomsko regulatorno okruženje, neophodno je poređenje sa regulatornim okruženjem drugih zemalja. Lakoća poslovanja daje zbirni rang lakoće poslovanja na osnovu pokazatelja koji utvrđuju mјere i standardne propise tokom životnog ciklusa domaćih malih i srednjih preduzeća. Zemlje su rangirane od 1 do 190.

Lakoća poslovanja predstavlja rezultate 2 agregirane mјere: indeks lakoće poslovanja i rang lakoće poslovanja. Rangiranje zemalja se utvrđuje uporedbom indeksa, zaokruženim na dvije decimale. Indeksi lakoće poslovanja mogu imati vrijednosti na skali od 0 do 100, pri čemu 0 predstavlja najlošije, a 100 najbolje.

Rangiranje lakoće poslovanja poredi zemlje jednu sa drugom, dok indeksi lakoće poslovanja pokazuju apsolutnu vrijednost u svakom od indikatora lakoće poslovanja.

Kada se gleda u odnosu na prethodne godine, indeks lakoće poslovanja pokazuje koliko se regulatorno okruženje zemlje za lokalne poduzetnike promijenilo tokom godina u apsolutnom iznosu, dok rangiranje lakoće poslovanja pokazuje koliko se regulatorno okruženje promijenilo u odnosu na druge zemlje.

10 oblasti koje su uključene u indeks Lakoće poslovanja su: osnivanje preduzeća, dobivanje građevinskih dozvola, priključenje električne energije, uknjižba imovine, mogućnost kreditiranja, zaštita manjinskih investitora, poreska politika, međunarodna trgovina, izvršenje ugovora i rješavanje nesolventnosti.

Regulacija tržišta rada (ranije indikator zapošljavanje radnika) nije uključena u ukupni rang lakoće poslovanja, ali su podaci prikazani u ovogodišnjem ekonomskom profilu. Iako rang lakoće poslovanja mnogo govori o poslovnom okruženju ipak ne daje sasvim cijelovitu sliku.

Rang lakoće poslovanja ne mjeri sve aspekte poslovnog okruženja koji su bitni preduzećima i investitorima ili koji utiču na konkurentnost ekonomije. Ipak, visok rang neke zemlje znači da je vlada stvorila povoljno regulatorno okruženje za rad privrednih subjekata.

OCJENA BiH

Region: Istočna Europa & Centralna Azija

Kategorija prohoda: Gornji srednji dohodak

Stanovništvo: 3.323.929

¹BND po stanovniku (US\$): 5.690

DB2020 rang: 90

DB2019 rang: 89

Promjena u rangu: 1

DB2020 rang - ocjena: 65,4

DB2019 rang - ocjena: 65,4²

Promjena ocjene: 0,0

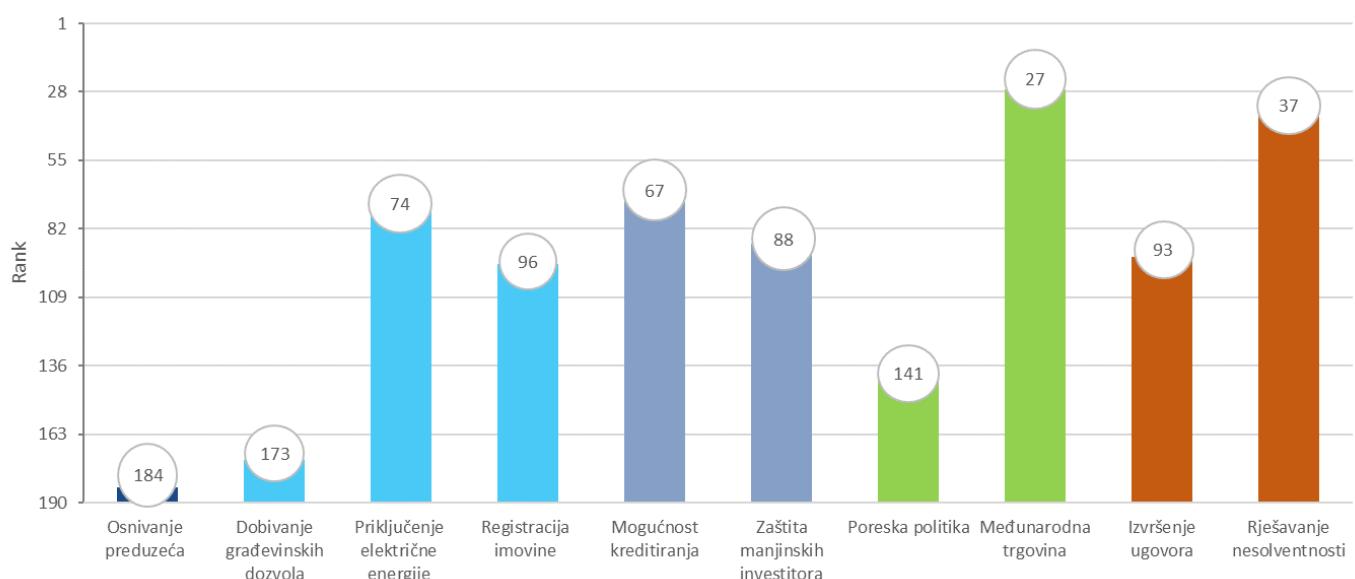
¹ BND – bruto nacionalni dohodak na osnovu pariteta kupovne moći (PPP) preračunat u odnosu na dolar (\$). BND predstavlja zbir dodane vrijednosti svih rezidentnih proizvođača sa svim porezima (minus subvencije), plus neto primici primarnog dohotka (naknade radnika i prohoda od imovine) iz inozemstva.

² izvršeno je prilagođavanje ocjene u odnosu na revidirane izračune Lakoće poslovanja 2019 – izveštaja Svjetske banke

Rangiranje zemlje po područjima (slika 1.2) i indikatori lakoće poslovanja (slika 1.3.) daju veoma dobru i preciznu sliku lakoće poslovanja privrednih subjekata u BiH.

Slika 1.2 Rangiranje BiH po oblastima Lakoće poslovanja - (Skala: Rang 1-190)

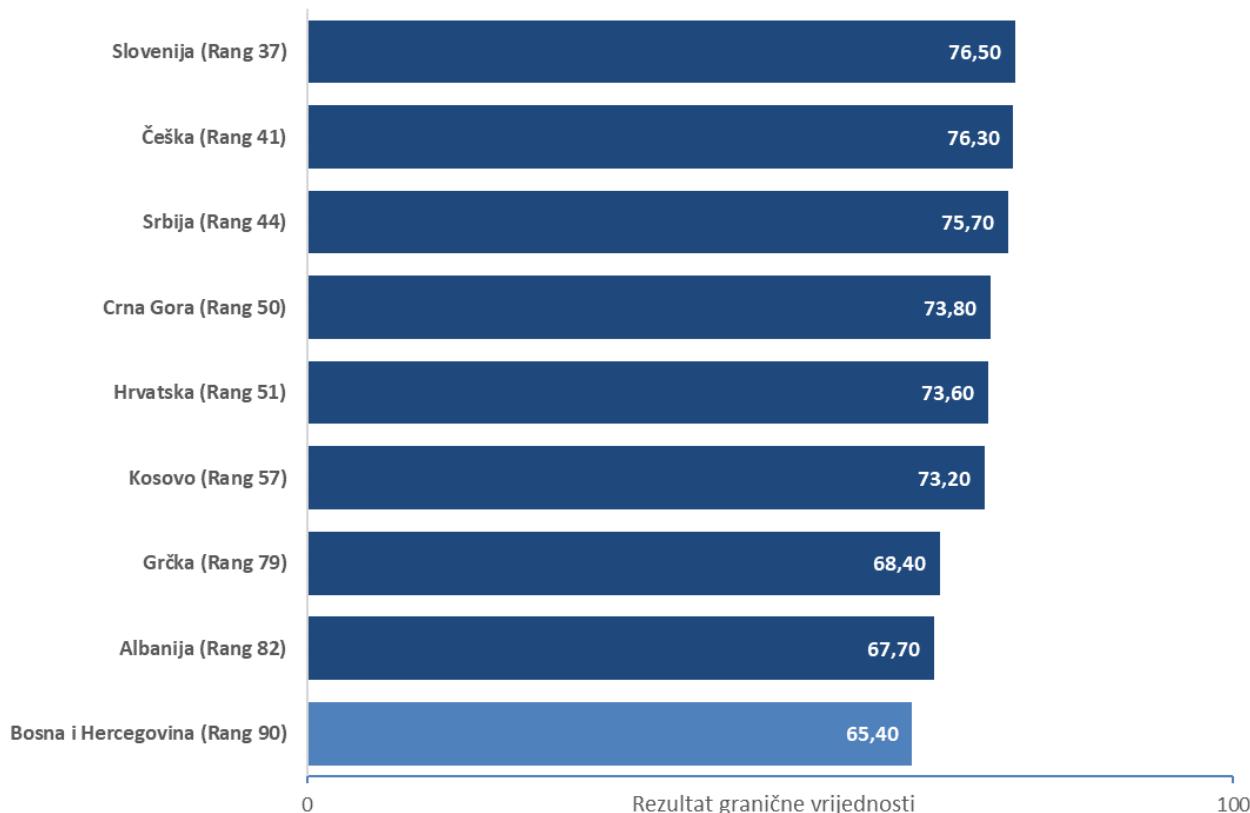

Slika 1.3 Ocjene BiH udaljenosti od granične vrijednosti po oblastima Lakoće poslovanja (Skala: Rezultat 0 - 100)

Za kreatore politika, rang ekonomije kada je lakoća poslovanja u pitanju može biti od velike koristi. Također, korisno je znati uporedivne inidikatore sa drugim ekonomijama i u odnosu na regionalni prosjek (slika 1.4.).

Slika 1.4. Rang BiH u poređenju sa nekim zemljama EU i okruženja

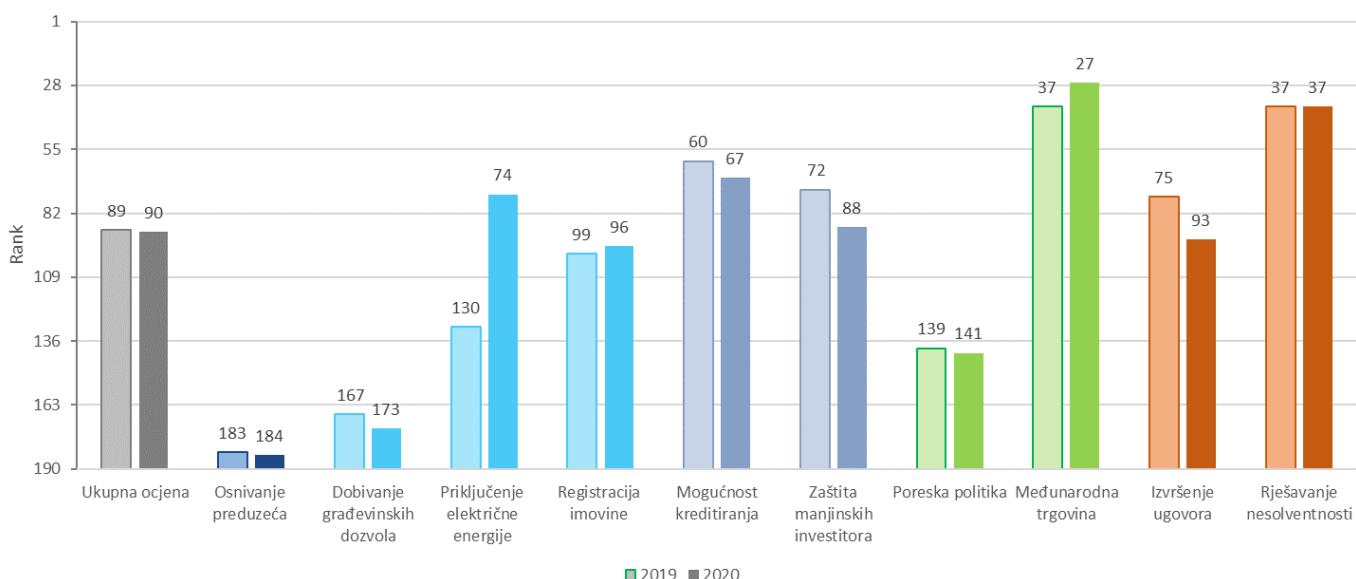

Kao što ukupan rang lakoće poslovanja govori mnogo, tako su i same promjene ranga veoma važne. Godišnje promjene u rangiranju pokazuju relativne promjene zakonske regulative. Ekonomski rang se može promijeniti i zbog napretka ili nazatka drugih ekonomija. Neke ekonomije koje su provele regulatorne reforme mogu da stagniraju (čak i da nazaduju), ukoliko ih preteknu druge čije su poslovne regulatorne reforme imale značajniji efekat mјeren lakoćom poslovanja.

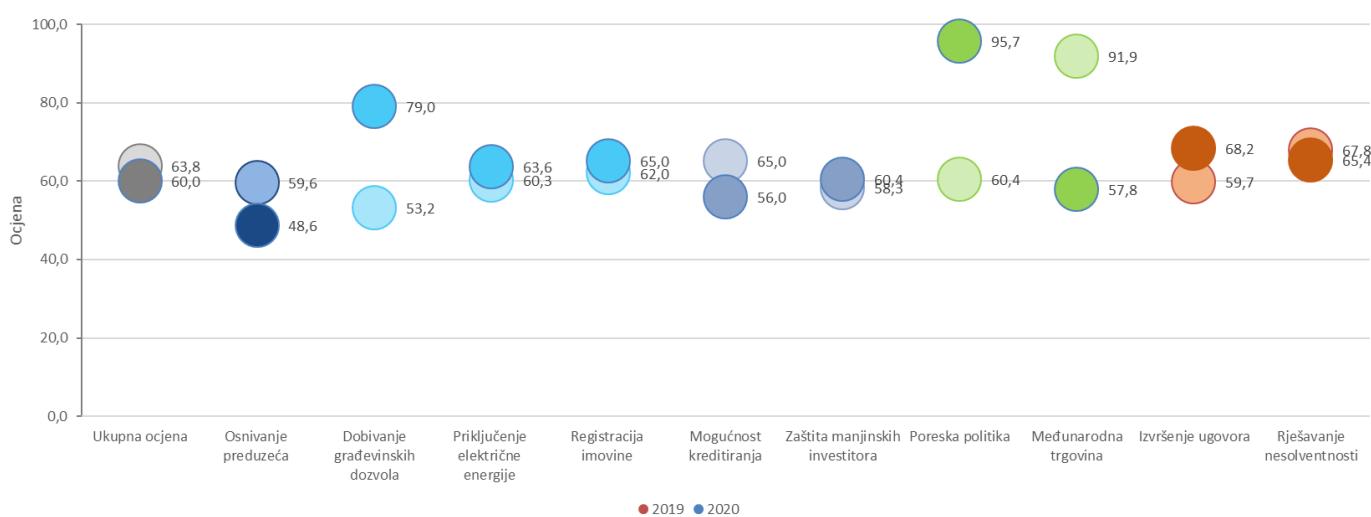
Osim toga, godišnje promjene u ukupnom rangu ne odražavaju u cijelosti promjenu poslovnog okruženja ekonomije ili promjenu stanja u određenim područjima (pojedinačni indikatori).

Upoređivanje promjene stanja pojedinih indikatora lakoće poslovanja, omogućava sagledavanje napretka u pojedinim oblastima poslovnog okruženja posljednjih godina (slika 1.5).

Slika 1.5. Koliko je BiH napredovala (nazadovala) u rangu pojedinih područja lakoće poslovanja

Slika 1.6. Koliko je BiH napredovala (nazadovala) u ocjeni pojedinih područja lakoće poslovanja

POČETAK POSLOVANJA

Ovaj indikator mjeri jednostavnost pokretanja poslovanja u privredi prateći sve neophodne službene procedure ili uobičajenu praksu poduzetnika za pokretanje i formalno funkcionisanje industrijskih ili komercijalnih poslova, kao i vrijeme i troškove potrebne za završetak ovih procedura. Također, indikator prati i minimalni uloženi kapital koji kompanije moraju uplatiti prije registracije. Rangiranje ekonomija u lakoći početka poslovanja urađeno je uporedbom ovog indikatora svih ekonomija koje su zastupljene u lakoći poslovanja. Sama ocjena (indikator) je rezultat prosjeka svakog posebnog pokazatelja: broja koraka u proceduri, vremena, troškova i minimalnog uplaćenog kapitala.

Šta indikatori mjere

1. Procedre za legalno pokretanje i formalno poslovanje preduzeća (broj)
2. Vrijeme potrebno za dovršetak svake procedure (kalendarski dani)
3. Trošak potreban za dovršetak svakog postupka (% dohotka po stanovniku)
4. Minimalni uplaćeni kapital (% BND-a po glavi stanovnika)

Pretpostavke studije

Kako bi podaci bili mjerljivi i uporedivi sa 190 zemalja, Lakoća poslovanja koristi nekoliko pretpostavki o preduzećima i procedurama. Lakoća poslovanja razmatra dva tipa preduzeća koja su identična u svim aspektima osim u vlasničkoj strukturi (jedno preduzeće je u vlasništvu 5 udatih žena a drugo u vlasništvu 5 oženjenih muškaraca).

Preduzeće:

- je osnovano kao društvo sa ograničenom odgovornošću koje se nalazi u najvećem poslovnom gradu zemlje i da je 100% u domaćem vlasništvu.¹
- ima između 10 i 50 uposlenika zaposlenih u roku mjesec dana od osnivanja.
- ima početni kapital 10 puta veći od BND-a po glavi stanovnika.
- obavlja komercijalne ili industrijske poslove, prodaju ili proizvodnju roba i usluga.
- ima promet najmanje 100 puta veći od BND-a po glavi stanovnika.
- nema posebnih pogodnosti.
- iznajmljuje poslovni prostor ili kancelariju i ne posjeduje nekretnine.
- niti jedan od pet vlasnika nije pravno lice. Jedan vlasnik posjeduje 30% dionica, dva vlasnika po 20% i dva ostala po 15% dionica.
- njime upravlja lokalni direktor.
- Ima godišnji zakup prostora jednak BND-u po glavi stanovnika.
- Predstavlja poslovni prostor od otprilike 1.000 m².

¹ Za 11 zemalja koje imaju više od 100 mil. stanovnika dodani su podaci za drugi najveći grad.

Šta je potrebno da se pokrene poslovanje u BiH? Prema podacima Lakoće poslovanja, početak poslovanja zahtjeva 13 postupaka, vremenski traje 80 dana, troškovi iznose 13,7% BND-a po glavi stanovnika i zahtjeva minimalni uloženi kapital za muškarce i žene u procentu od 10,2% BND-a po glavi stanovnika (slika 2.1)

Slika 2.1 Šta je potrebno da se pokrene poslovanje u BiH

Pokretanje poslovanja - BiH

Standardna kompanija

Pravno lice	Društvo sa ograničenom odgovornošću
-------------	-------------------------------------

Minimalni uplaćeni kapital	1.000 KM
----------------------------	----------

Grad	Sarajevo
------	----------

Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Procedure - Muškarci (broj)	13	5,2	4,9	1 (2 zemlje)
Vrijeme - Muškarci (dani)	80	11,9	9,2	0,5 (Novi Zeland)
Trošak - Muškarci (% dohotka po glavi stanovnika)	13,7	4,0	3,0	0,0 (2 zemlje)
Procedure - Žene (broj)	13	5,2	4,9	1 (2 zemlje)
Vrijeme - Žene (dani)	80	11,9	9,2	0,5 (Novi Zeland)
Trošak - Žene (% dohotka po glavi stanovnika)	13,7	4,0	3,0	0,0 (2 zemlje)
Minimalni uplaćeni kapital (% dohotka po glavi stanovnika)	10,2	0,7	7,6	0,0 (120 zemalja)

Slika 2.2 Početak poslovanja BiH – ocjene indikatora

Procedure

Vrijeme

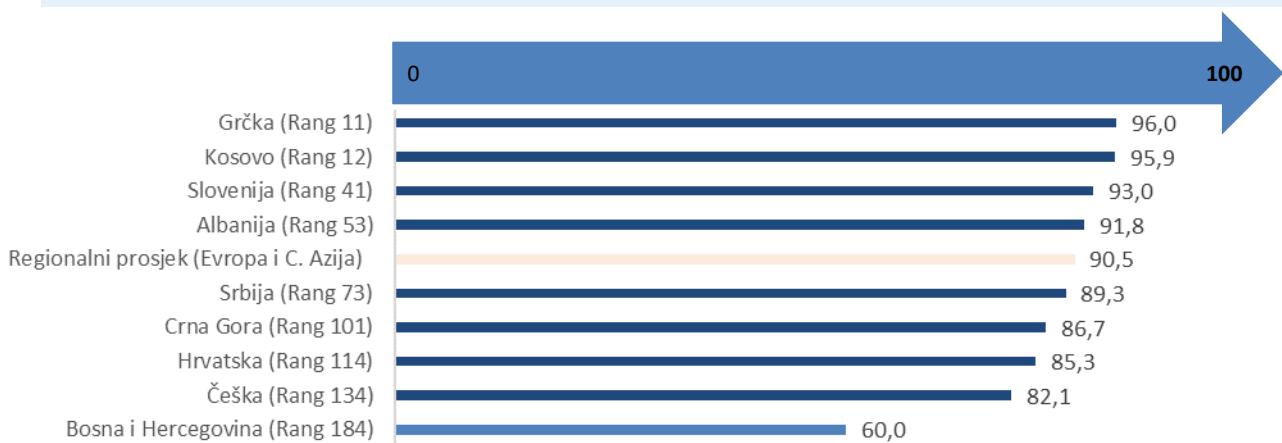

Trošak

Minimalni uplaćeni kapital

Slika 2.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći pokretanja poslovanja – rang i ocjena

Globalno Bosna i Hercegovina je rangirana na 184 mjestu od 190 zemalja po pokazatelju lakoće pokretanja poslovanja (slika 2.3). Lista ekonomija okruženja i prosjek ranga okruženja daju veoma značajne informacije o tome koliko je lako za poduzetnika da pokrene biznis u Bosni i Hercegovini.

Osnovni prikazani pokazatelji u tabeli koja slijedi predstavljaju skup specifičnih procedura, birokratskih i pravnih koraka koje poduzetnik u BiH mora završiti kako bi registrovao novo preduzeće. Oni su napravljeni u saradnji sa relevantnim domaćim stručnjacima, pravnicima, na osnovu svih dostupnih informacija o privrednim aktivnostima u zemlji. U nastavku su detaljno predstavljene sve procedure sa potrebnim vremenom i troškovima.

Sažetak procedura za pokretanje poslovanja u BiH, vrijeme i troškovi.

Br.	Procedura	Rok završenja	Troškovi
1.	Potpisivanje akta o osnivanju i ovjeravanje kod notara	1-5 dana	350 BAM
2.	Dobiti potvrdu od banke da je puni iznos kapitala uplaćen; platiti proviziju registracije na račun budžeta Kantonalnog suda	1 dan	Nema naknade
3.	Dobiti potvrdu od poreznih organa da osnivači nemaju poreznih dugovanja	1 dan	15 BAM
4.	Sudska registracija na opštinskim sudovima	10 dana	35 BAM (registracijska taksa) + 5 BAM (taksa za popunjavanje formulara) + 150 BAM (taksa za objavu)
5.	Pečat preduzeća	1 dan	40 BAM
6.	Dobivanje općinskog odobrenja za bavljenje planiranim djelatnostima	10 dana	4 BAM
7.	Prijaviti preduzeće za dobivanje poreskog broja u odgovarajućem poreznom uredu	5 dana	Nema naknade
8.	Otvaranje računa preduzeća u poslovnoj banci	1 dan	Nema naknade
9.	PDV registracija	30 dana	40 BAM
10.	Obavijest o početku poslovnih aktivnosti u Kantonalnom ministarstvu privrede	1 dan	Nema naknade
11.	Nabavka i registracija fiskalnog uređaja	18 dana	700 BAM
12.	Prijava zaposlenih na zdravstveno i penziono osiguranje	1 dan	Nema naknade
13.	Usvojiti i objaviti Pravilnik o plaćama, Pravilnik o organizaciji i drugoj radnoj regulativi	1 dan	Nema naknade

DOBIVANJE GRAĐEVINSKE DOZVOLE

Lakoća poslovanja prati procedure, vrijeme i troškove neophodne kako bi preduzeće dobilo sve potrebne dozvole za izgradnju jednostavnog objekta i izvršilo uknjižbu imovine kako bi se ona mogla koristiti ili prenositi na druga lica. Pored toga, mjeri indeks kontrole kvalitete izgradnje, ocjenjujući kvalitetu građevinskih propisa, snagu kontrole kvaliteta i sigurnosnih mehanizama, režime odgovornosti i osiguranja i zahtjeva za izdavanje profesionalnih certifikata.

Šta indikatori mjere	Prepostavke studije
<ol style="list-style-type: none"> Procedure za izgradnju legalno izgrađenog objekta (broj) Vrijeme potrebno za dovršetak svake procedure (kalendarski dani) Trošak potreban za dovršetak svakog postupka (% dohotka po stanovniku) Kontrola indeksa kvaliteta izgradnje (0-15)	<p>Da bi se podaci mogli porediti sa drugim zemljama, Lakoća poslovanja koristi nekoliko prepostavki vezanih za preduzeće i objekat, uključujući i komunalne priključke</p> <p>Prepostavke za preduzeće su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da je osnovano kao društvo sa ograničenom odgovornošću u domaćem vlasništvu koje gradi objekat u najvećem poslovnom gradu zemlje. - Da je 100% u domaćem vlasništvu, da ima 5 vlasnika i da niti jedan nije pravno lice, da ima dozvolu za gradnju objekata, da ima barem jednog licenciranog registrovanog arhitektu ili inžinjera. - Da je vlasnik zemljišta na kojem će graditi objekat i da će objekat prodati po njegovom završetku. <p>Prepostavke za objekat su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da se koristi kao skladište za opšte namjene (ne kao skladište za robu koja zahtijeva posebne uvjete). - Da ima sve potrebne arhitektonske i tehničke nacrte napravljene od strane ovlaštenog arhitekte. - Da je to novonastali objekat sa dva sprata visine 3 metra iznad zemlje i da vrijedi 50 puta BND po glavi stanovnika. - Da gradnja neće trajati više od 30 sedmica (isključujući zakašnjenja zbog administrativnih i regulatornih procesa). - Da ima sve potrebne priključke, vodovod, kanalizaciju i sl. Priključak za svaku mrežu je dužine 150 m. Ukoliko nema priključke ima izgrađenu septičku jamu. - Ima konstantan nivo protoka vode u toku godine.

Prema podacima Lakoće poslovanja, pribavljanje građevinskih dozvola u BiH zahtijeva 17 postupka, traje 180 dana i troškovi iznose 20,3% % vrijednosti objekta (slika 3.1.)

Slika 3.1 Koliko je potrebno za izgradnju objekta u BiH

Izgradnja objekta					
	Procjenjena vrijednost izgradnje objekta	490.426,50 KM			
Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat	
Procedure (broj)	17	16,2	12,7	Nema u 2018/19	
Vrijeme (dani)	180	170,1	152,3	Nema u 2018/19	
Trošak (% vrijednosti objekta)	20,3	4,0	1,5	Nema u 2018/19	
Kontrola indeksa kvaliteta izgradnje (0-15)	13	12,1	11,6	15 (6 zemalja)	

Slika 3.2 Dobivanje građevinske dozvole BiH - ocjene indikatora

Procedure

Vrijeme

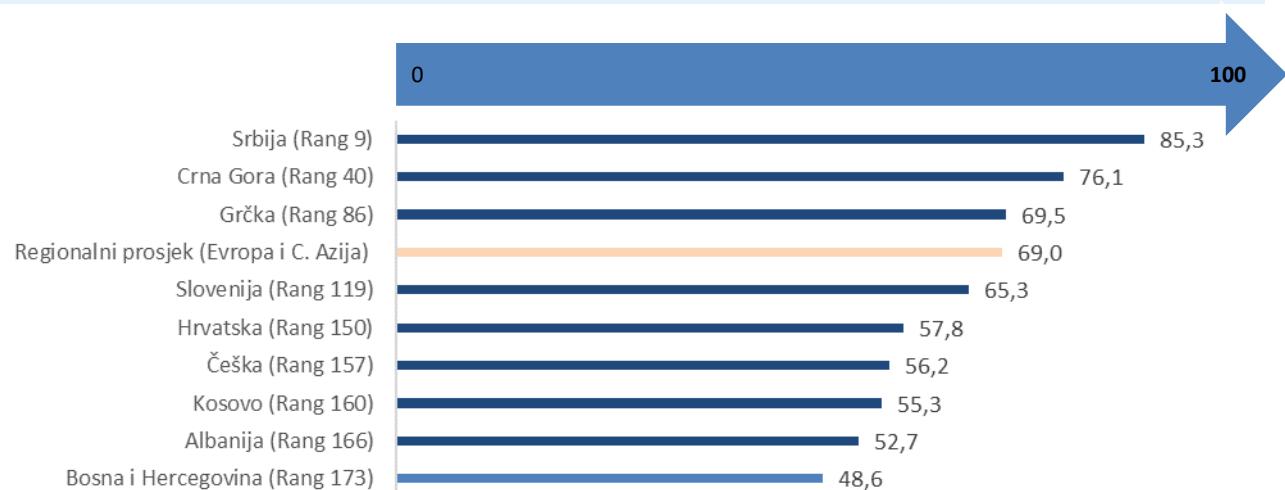

Trošak

Indeks kontrole kvalitete izgradnje

Slika 3.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći dobivanja građevinske dozvole – rang i ocjene

U globalnom smislu Bosna i Hercegovina je rangirana na 173 mjestu od 190 ekonomija po lakoći dobivanja građevinske dozvole (slika 3.3.). Lista ekonomija sa kojima se poredi u okruženju i prosjek ranga regije daju veoma značajne informacije o tome koliko je lako za poduzetnika da legalno izgradi objekat u Bosni i Hercegovini.

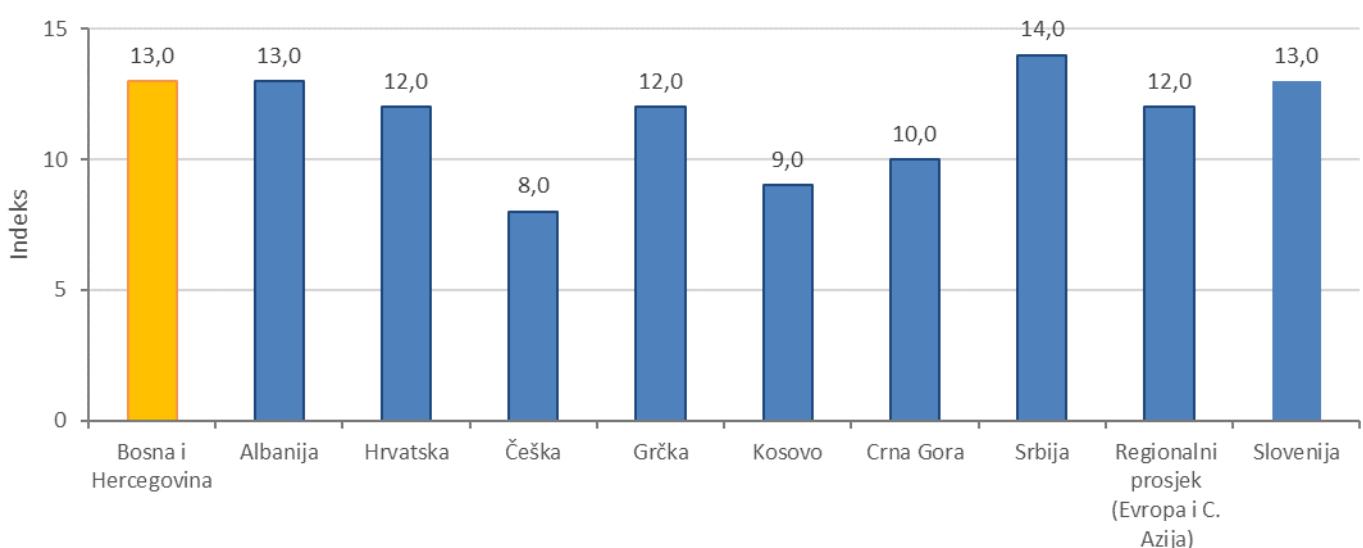
Indikatori kontrole kvaliteta izgradnje

Indikator kontrole kvaliteta izgradnje je suma rezultata kvaliteta građevinskih propisa, kontrole kvaliteta dokumentacije prije izgradnje, izvođenja radova, odgovornosti i režima osiguranja i profesionalnih certifikata. Indikator ima raspon ocjene od 0 do 15, gdje viša ocjena ukazuje na bolji kvalitet i mehanizme osiguranja u sistemu gradnje.

Sažetak bodovanja kontrole kvalitete i sigurnosnog mehanizma u BiH

Pokrivenost	Rezultat
Kontrola indeksa kvaliteta izgradnje (0-15)	13
Kvalitet građevinskih propisa (0-2)	2
Kontrola kvalitete dokumentacije prije izgradnje (0-1)	1
Kontrola kvalitete u toku izgradnje (0-3)	2
Kontrola kvalitete nakon izgradnje (0-3)	3
Odgovornost i režim osiguranja (0-2)	1
Profesionalni certifikati (0-4)	4

Slika 3.4. BiH u odnosu na neke ekonomije EU i okruženja u kontroli indeksa kvalitete

Pokazatelji prikazani za Bosnu i Hercegovinu predstavljaju skup specifičnih procedura i postupaka koji se moraju završiti kako bi se legalno izgradio poslovni objekat. Oni su napravljeni u saradnji sa licenciranim građevinskim stručnjacima, uključujući arhitekte, pravnica specijaliziranim za građevinsku regulativu, građevinskim firmama, komunalnim preduzećima i drugima stručnjacima koji se bave izgradnjom objekata.

U nastavku su detaljno predstavljene sve procedure sa potrebnim vremenom i troškovima.

Sažetak procedura za dobivanje građevinske dozvole u BiH, vrijeme i troškovi.

Br.	Procedura	Rok završenja	Troškovi
1.	Pribaviti potvrdu katastarskog plana o statusu zemljišta	1 dan	10 BAM
2.	Pribaviti potvrdu iz zemljišne knjige o dokazu vlasništva	1 dan	5 BAM
3.	Izvršiti ispitivanje zemljišta i topografski pregled	14 dana	3.600 BAM
4.	Dobivanje urbanističke dozvole iz općinskog odjela za urbanizam	30 dana	30 BAM
5.	Pribavljanje inicijalne elektroenergetske saglasnosti od Elektroprivrede BiH	30 dana	30 BAM
6.	Dobivanje preliminarne potvrde o dijelu projekta vezanom za komunalije iz Vodovoda i Kanalizacije	28 dana	117 BAM
7.	Dobivanje preliminarne potvrde elaborata zaštite od požara i eksplozija	4 dana	900 BAM
8.	Dobivanje potvrde o tehničkom pregledu i ispravnosti glavnog projekta	5 dana	28.180 BAM
9.	Naknada i provizija za izgradnju objekta	1 dan	32.867 BAM
10.	Zahtjev za građevinsku dozvolu u općinskom odjelu za urbanizam	30 dana	Nema naknade
11.	Zahtjev za obilježavanje zemljišne parcele	7 dana	15 BAM
12.	Unajmiljivanje vanjskog nadzornog inženjera	1 dan	5.640 BAM
13.	Zahtjev za priključenje komunalija na mrežu	30 dana	500 BAM
14.	Primanje tehničke inspekcije iz opštinskog odjela za urbanizam	30 dana	19.617 BAM
15.	Zahtjev za izdavanje upotrebne dozvole iz općinskog odjela za urbanizam	15 dana	7.804 BAM
16.	Registracija objekta u katastru	15 dana	180 BAM
17.	Registracija objekta u zemljišne knjige sa ZK izvatom	1 dan	30 BAM

PRIKLJUČENJE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Lakoća poslovanja prati neophodne procedure za dobivanje svih potrebnih električnih priključaka za novoizgrađeni objekat kao i vrijeme i troškove za njihovu realizaciju. Ove procedure podrazumijevaju zahtjeve i ugovore sa snabdjevačima električne energije, odobrenja drugih institucija, sve potrebne inspekcije, procedure koje se odvijaju van objekta i završne procedure. Indikator lakoće priključka električne energije je prosjek svih komponenti ovog pokazatelja: procedura, vremena i troškova. Dodatno, ukupan indikator i rang lakoće priključenja električne energije, obuhvatio je i indeks pouzdanosti napajanja električnom energijom i transparentnost tarifa kao i cijenu električne energije.

Šta indikatori mjere	Prepostavke studije
<ol style="list-style-type: none"> 1. Procedure potrebne za dobivanje priključka za električnu energiju (broj) 2. Vrijeme potrebno za završetak svake procedure (kalendarski dani) 3. Trošakovi potrebnici za završetak svake procedure (% dohotka po glavi stanovnika) 4. Indeks pouzdanosti opskrbe i transparentnosti tarifa (0-8) 5. Cijena električne energije (centi US dolara po kWh)	<p>Da bi se podaci mogli porebiti, Lakoća poslovanja koristi nekoliko prepostavki.</p> <p>Objekat:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Je u vlasništvu domaćeg poduzetnika i služi kao skladište dobara – Se nalazi u najvećem ekonomskom poslovnom gradu u zoni drugih poslovnih objekata. – Je novoizgrađen i priključen na električnu mrežu prvi put – Ima 2 sprata iznad zemlje, sa ukupnom površinom od 1.300,6 m², a izgrađen je na parceli od 929 m², <p>Električna mreža:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 3-fazna, 4-žična Y, 140 kolovolt ampera (kVa) (upisani kapacitet), – Minimalno 150 metara duga, – Niskog ili srednjeg napona distributivne mreže u ili iznad zemlje, <p>Mjesečna potrošnja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Uključuje instalaciju jednog električnog brojila i pretpostavljena mjesecna potrošnja električne energije iznosi 26.880 kilovat sati (kWh). – Pretpostavlja se da radi 30 dana od 9:00 do 17:00 (8 sati dnevno) sa opremom koja se koristi sa 80% kapaciteta bez prekida el. energije.

Prema podacima Lakoće priključenja električne energije, u BiH je potrebno 5 procedura, 69 dana, sa troškovima od 289,0 % BND-a po stanovniku (slika 4.1).

Slika 4.1 Šta je potrebno da se objekat priključi na električnu mrežu u BiH

Priklučenje električne energije - BiH

Standardni priključak

Snabdjevač	Elektroprivreda BiH
Cijena el.energije(centi US dolara po kWh)	11,6
Grad	Sarajevo

Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Procedure (broj)	5	5,1	4,4	3 (28 zemalja)
Vrijeme (dani)	69	99,6	74,8	18 (3 zemlje)
Trošak (% dohotka po glavi stanovnika)	289	271,9	61	0,0 (3 zemlje)
Pouzdanost opskrbe i transparentnosti tarifa (0-8)	6	6,2	7,4	8 (26 zemlje)

Slika 4.2 Priklučenje električne energije BiH- ocjene indikatora

Procedure

Vrijeme

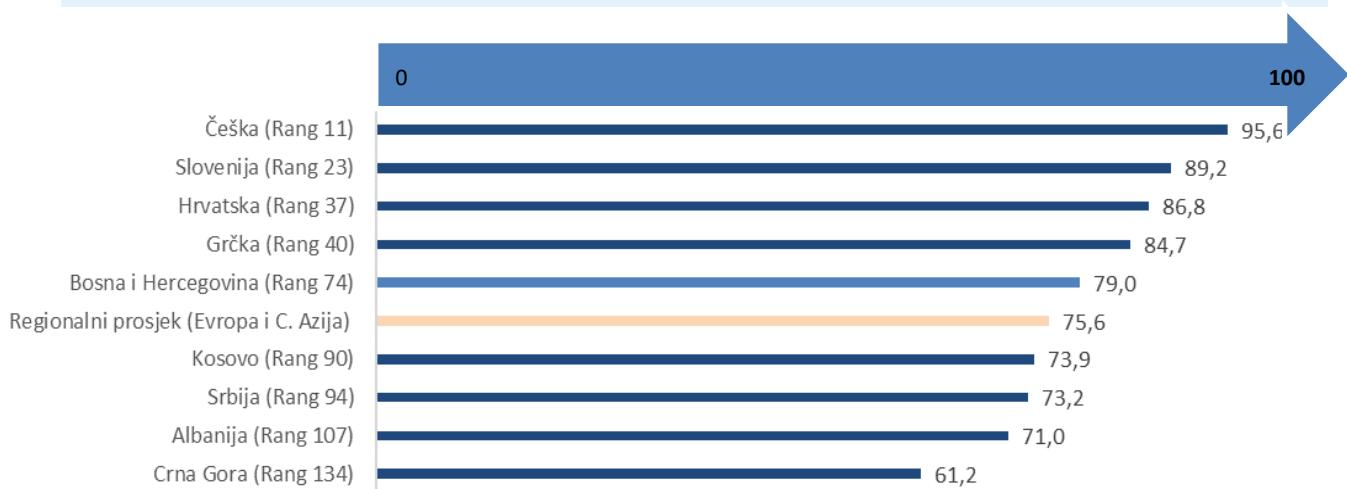

Trošak

Indeks pouzdanost opskrbe i transparentnosti tarifa

Slika 4.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći priključenja električne energije – rang i ocjene

U globalnom smislu, Bosna i Hercegovina je rangirana na 74 mjestu (značajan napredak u odnosu na prethodnu godinu) od 190 ekonomija u oblasti lakoće priključenja električne energije (slika 4.3.). Poređenje sa ekonomijama u okruženju daje kompletну sliku o tome koliko je lako poslodavcu u Bosni i Hercegovini da priključi na električnu energiju novoizgrađeni objekat u svom vlasništvu.

Pokazatelji prikazani za Bosnu i Hercegovinu predstavljaju skup specifičnih procedura, postupaka koje poduzetnik mora završiti kako bi poslovni objekat priključio na električnu mrežu kod lokalnog snabdjevača. Podaci su prikupljeni od strane raznih distributera, provjereni od strane regulatornih agencija i nezavisnih stručnjaka kao što su elektroinžinjeri, ugovaračke i izvođačke kompanije. U nastavku su detaljno predstavljene sve procedure sa potrebnim vremenom i troškovima.

Sažetak procedura za dobivanje priključka električne energije u BiH, vrijeme i troškovi

Br.	Procedura	Rok završenja	Troškovi
1.	Pribavljanje inicijalne elektorenergetske saglasnosti od EPBiH i čekanje na inspekciju	14 dana	50 BAM
2.	Pribavljanje vanjske inspekcije i čekanje na elektorenergetsku saglasnost	17 dana	0 BAM
3.	Dobivanje elektorenergetske dozvole, predaja prijave za priključenje, plaćanje troškova i potpisivanje ugovora i čekanje na vanjski priključak Elektroprivrede	31 dana	27.300 BAM
4.	Dobivanje saglasnosti od specijaliziranog električara za unutrašnje umreženje električne energije	4 dana	1.000 BAM
5.	Uključenje električne energije	3 dana	Nema naknade

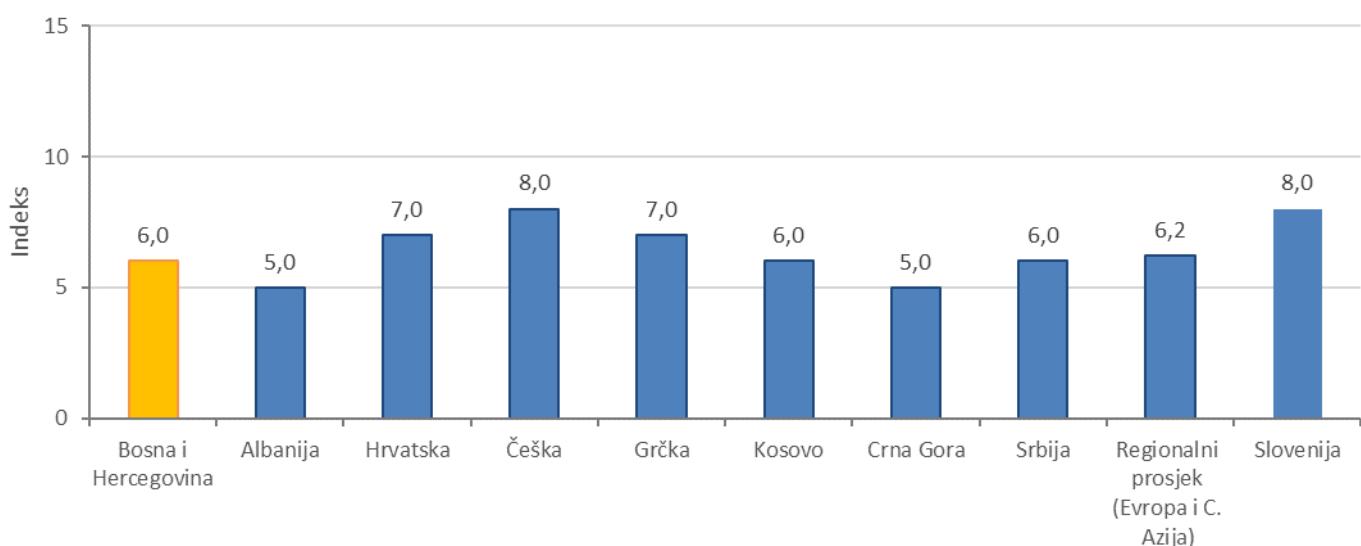
Pokazatelj pouzdanosti napajanja i transparentnost tarifa

Pouzdanost napajanja električnom energijom i transparentnost tarifa obuhvata kvantitativne podatke o trajanju i učestalosti nestanka struje kao i informacije o mehanizmima koji prate prekide i ponovna uključenja struje. Ovaj pokazatelj prati da li dobavljači imaju obavezu finansijske nadoknade ili mogućnost kazne (npr. zahtjev kupca da mu se nadoknadi šteta u slučaju da prekidi struje prelaze određenu granicu). Pokazatelj ima raspon ocjene od 0 do 8, pri čemu viša ocjena ukazuje na bolju i stabilniju opskrbu električnom energijom i bolju transparentnost tarifa.

Sažetak bodovanja pouzdanosti napajanja električnom energijom u BiH

Pokrivenost	Rezultat
Pouzdanost opskrbe i transparentnosti tarifa (0-8)	6
Ukupno trajanje i učestalost isključenja po kupcu godišnje (0-3)	2
Mehanizmi za praćenje isključenja (0-1)	1
Mehanizmi za ponovno uspostavljanje usluga (0-1)	1
Propisi praćenja (0-1)	1
Finansijske mjere usmjerenе na ograničavanje isključenja (0-1)	0
Objavljivanje tarifa i tarifnih promjena (0-1)	1

Slika 4.4. BiH u odnosu na neke ekonomije EU i okruženja – mjeri kvalitete

UKNJIŽBA IMOVINE

Lakoća poslovanja prati procedure neophodne za kupovinu imovine i prenos vlasništva nad istom. Prenos imovine se smatra završenim onda kada je dostupna trećim licima i kada je kupac može koristiti kao svoju imovinu, kada se može koristiti kao pokriće za kredit ili kada je može preprodati. Indikator lakoće uknjižbe imovine je prosjek svih komponenti ovog pokazatelja: procedura, vremena i troškova. Ukupan rezultat i rang lakoće registracije imovine, i ove godine je obuhvatio pokazatelj kvaliteta zemljišne administracije. Indeks kvalitete zemljišne administracije ima pet dimenzija: pouzdanost infrastrukture, transparentnost informacija, geografsku pokrivenost, rješavanje zemljišnih sporova i jednak pristup imovinskim pravima.

Šta indikatori mjere

1. Procedure za legalan prenos vlasništva nekretnina (broj)
2. Vrijeme potrebno za završetak svake procedure (kalendarski dani)
3. Trošakovi potrebni za završetak svake procedure (% vrijednosti imovine)
4. Indeks kvalitete zemljišne administracije (0-30)

Pretpostavke studije

Da bi se podaci mogli porebiti, Lakoća poslovanja koristi nekoliko pretpostavki o ugovornim stranama transakcije, imovini i procedurama.

Strane (kupac i prodavac):

- Su društva sa ograničenom odgovornošću, 100% u domaćem privatnom vlasništvu.
- Nalaze se u najvećem poslovnom gradu zemlje.
- Obavljaju generalne komercijalne aktivnosti

Imovina (u potpunom vlasništvu prodavca):

- Ima vrijednost 50 puta veću od BND-a po glavi stanovnika. Prodajna cijena jednaka je vrijednosti imovine.
- Je upisana u katastar ili zemljišne knjige, ili oboje, nema sporova oko nje.
- Se nalazi u poslovnoj prigradskoj zoni.
- Nema hipoteku i posljednjih 10 godina se nalazi u istom vlasništvu.
- Sadrži 557,4 kvadratna metra zemljišta i 2 skladišta veličine 929 kvadratnih metara. Skladišta su sa svim sigurnosnim standardima, u skladu sa građevinskim i zakonskim propisima. Ne posjeduju sistem grijanja.
- Nema prirodnih izvora vode, rezerve ili povijesne spomenike.

Prema podacima prikupljenim od strane Lakoće poslovanja, uknjižba imovine zahtjeva 7 procedura, traje 35 dana i košta 5,1 % od vrijednosti imovine (slika 5.1).

Ocjena pokazatelja kvaliteta zemljšne administracije je 16,5.

Slika 5.1 Šta je potrebno za registraciju imovine u BiH

Uknjižba imovine - BiH

Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Procedure (broj)	7	5,5	4,7	1 (5 zemalja)
Vrijeme (dani)	35	20,8	23,6	1 (2 zemlje)
Trošak (% vrijednosti imovine)	5,1	2,7	4,2	0,0 (Saudska Arabija)
Indeks kvaliteta sistema zemljšne administracije (0-30)	16,5	20,4	23,2	Nema u 2018/2019

Slika 5.2 Priključenje električne energije BiH - ocjene indikatora

Procedure

Vrijeme

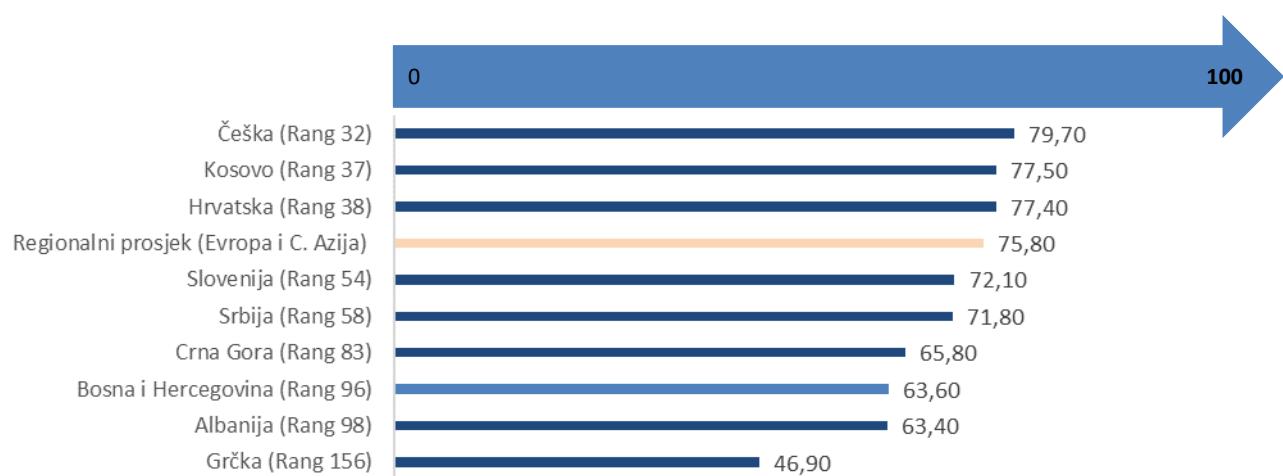

Trošak

Indeks kvaliteta zemljšne administracije

Slika 5.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći registracije imovine – rang i ocjene

Gledano globalno, Bosna i Hercegovina se nalazi na 96 mjestu od 190 ekonomija po lakoći uknjižbe imovine (slika 5.3.). Poređenja sa ekonomijama u okruženju ili sa regionalnim prosjekom pružaju korisne informacije u procjeni koliko je lako poduzetniku u BiH da prenese i uknjiži vlasništvo nad imovinom.

Pokazatelji prikazani za Bosnu i Hercegovinu predstavljaju skup specifičnih procedura, postupaka koje kupac i prodavac moraju završiti kako bi imovinu prenijeli na kupčevu ime. Podaci su prikupljeni od strane advokata koji se bave prometom nekretnina, notara i iz imovinskih registara. U nastavku su detaljno predstavljene sve procedure sa potrebnim vremenom i troškovima.

Sažetak procedura za registraciju imovine u BiH, vrijeme i troškovi.

Br.	Procedura	Rok završenja	Troškovi
1.	Sudski izvod koji potvrđuje da su predstavnici poduzeća ovlašteni vršiti radnje u preduzeća	5 dana	50 BAM (svaki zahtjev) + 10 BAM po stranici (sudski izvadak 4-5 strana svaki)
2.	Dobiti zemljišnoknjižni izvadak kao dokaz o vlasništvu	1 dan (simultano sa procedurom br.2)	5 BAM
3.	Notarska ovjera kupoprodajnog ugovora	1 dan	550 BAM
4.	Podnijeti zahtjev za procjenu vrijednosti imovine zbog plaćanja poreza	1 dan	Nema troškova
5.	Izlazak komisije i procjena vrijednosti imovine	21 dan	Nema troškova
6.	Plaćanje poreza na promet nepokretnosti	1 dan	5% vrijednosti imovine= 24.521,32
7.	Prijava za registraciju u zemljišnim knjigama	6 dana	30 BAM

Indeks kvaliteta zemljišne administracije

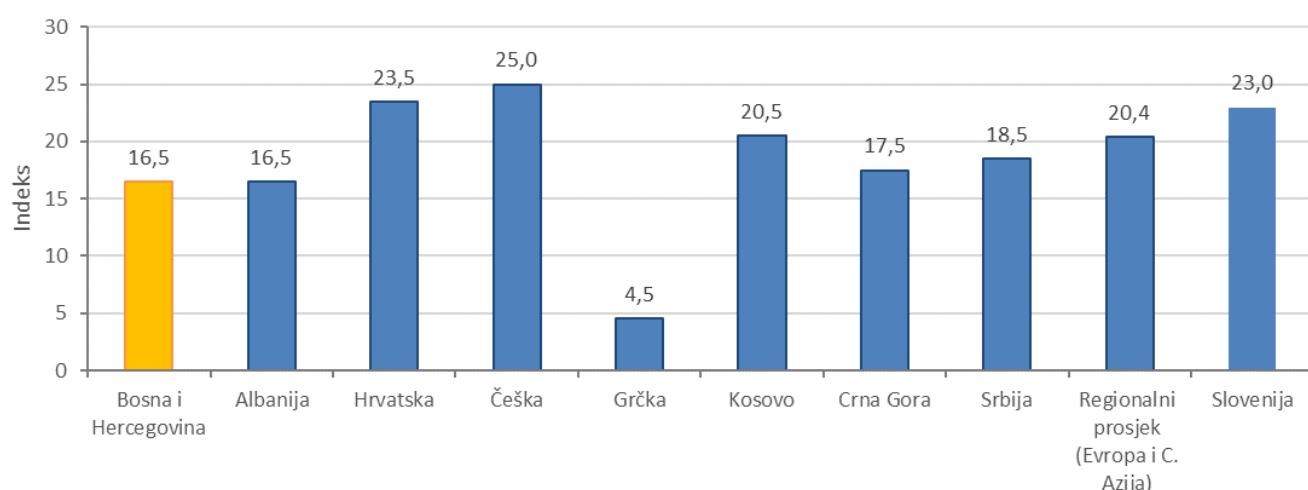
Kvalitet zemljišne administracije je zbir ocjena pouzdanosti infrastrukture, transparentnosti informacija, geografske pokrivenosti sistema zemljišne administracije i sporova oko rješavanja zemljišnih pitanja.

Indeks ima raspon ocjene od 0 do 30, pri čemu viša ocjena ukazuje na kvalitetniji sistem zemljišne administracije.

Sažetak bodovanja kvalitete zemljišne administracije u BiH

Pokrivenost	Rezultat
Kvalitet zemljišne administracije (0-30)	16,5
Pouzdanost infrastrukture (0-8)	5
Transparentnost informacija (0-6)	4
Geografska pokrivenost (0-8)	2
Rješavanje zemljišnih sporova (0-8)	5,5
Jednak pristup indeksu vlasničkih prava (0-2)	0

Slika 5.4. BiH u odnosu na neke ekonomije EU i okruženja – mjera kvaliteta

MOGUĆNOST KREDITIRANJA

Lakoća poslovanja mjeri zakonska prava dužnika i kreditora u pogledu osiguranja transakcija kroz jedan set pokazatelja dok prikazuje kreditne podatke kroz drugi set indikatora. Prvi set mjeri postoje li određene funkcije koje olakšavaju kreditiranje u zakonima o kolateralima i stečaju. Drugi set mjeri pokrivenost, opseg i dostupnost kreditnih informacija dostupnih putem javnih kreditnih registara ili privatnih kreditnih biroa. Rang lakoće dobivanja kredita temelji se na prosjeku svih komponenti ovog pokazatelja: kvaliteta kreditnih informacija, kvaliteta zakonske regulative, te zaštite kreditora i dužnika.

Šta indikatori mjeru	Pretpostavke studije
<ol style="list-style-type: none"> 1. Indeks jačine zakonskih prava (0-12) 2. Indeks kvaliteta informacija o kreditima (0-8) 3. Pokrivenost kreditnim informacijama iz privatnih izvora (% odrasli) 4. Pokrivenost kreditnim informacijama iz javnih izvora (% odraslih)	<p>Lakoća poslovanja, u dijelu lakše mogućnosti kreditiranja procjenjuje kvalitet razmjene informacija o kreditima i zakonskim pravima dužnika i kreditora kroz 2 seta indikatora. Kvalitet kreditnih informacija mjeri pravila i prakse koje utiču na pokrivenost, opseg i dostupnost kreditnih informacija dostupnih putem javnih kreditnih registara ili privatnih kreditnih biroa. Kvalitet zakonske regulative kreditiranja mjeri da li postoje norme koje olakšavaju kreditiranje u važećem zakonu o kolateralu i zakonu o stečaju. Prilikom analize ovog ranga korištene su sljedeće pretpostavke.</p> <p>Zajmoprimec i zajmodavac:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zajmoprimec je društvo sa ograničenom odgovornošću. – Imaju sjedište sa svim poslovnim aktivnostima u najvećem poslovnom gradu zemlje. – Ima do 50 zaposlenih. – Zajmoprimec i zajmodavac su 100 % u domaćem vlasništvu.

Koliko kreditni informacioni sistem, kolateral i zakon o stečaju u Bosni i Hercegovini olakšavaju pristup kreditima?

BiH ima ocjenu 6,0 u kvaliteti kreditnih informacija i 7,0 u jačini zakonskih prava dužnika i kreditora. Bolji rang i ocjena lakoće kreditiranja pokazuju više kreditnih informacija i jača zakonska prava za dužnike i kreditore.

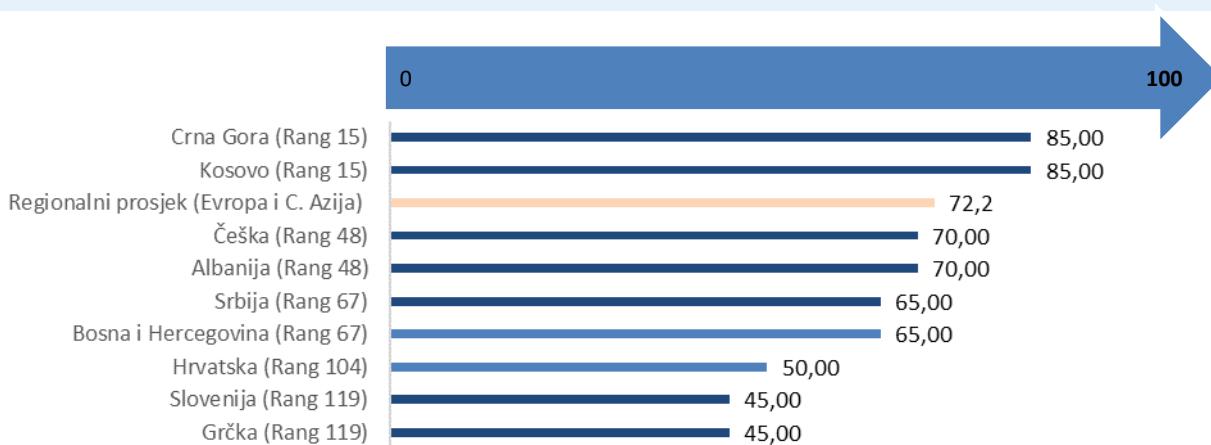
Slika 6.1 Šta je potrebno za registraciju imovine u BiH

Mogućnosti kreditiranja - BiH

Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Indeks jačine zakonskih prava (0-12)	7	7,8	6,1	12 (5 zemalja)
Indeks kvaliteta informacija o kreditima (0-8)	6	6,7	6,8	8 (53 zemalje)
Obuhvat kreditnog registra (% odraslih)	47,1	24	24,4	100,0 (2 zemalje)
Pokriće kreditnog biroa (% odraslih)	14	41,7	66,7	100,0 (14 zemalja)

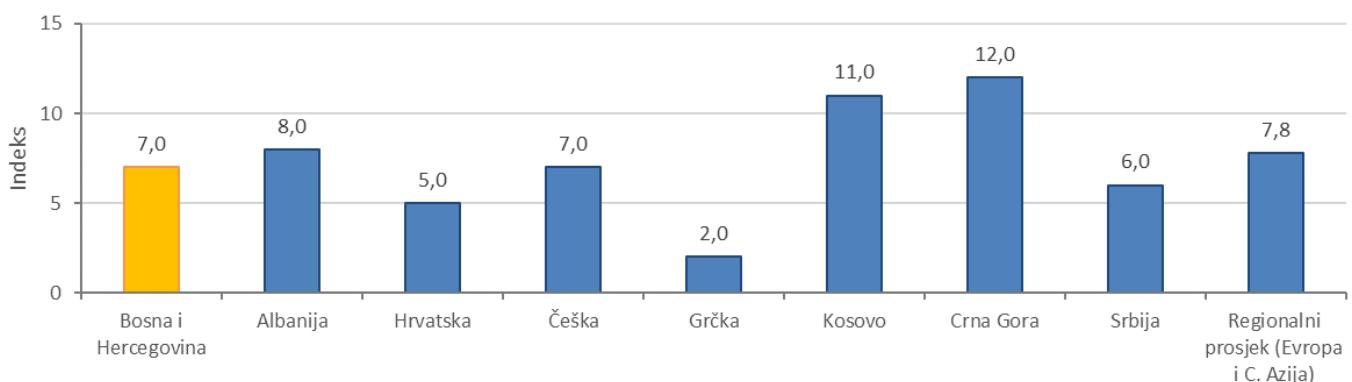
U globalnom smislu Bosna i Hercegovina se nalazi na 67 mjestu od 190 ekonomija po lakoći i mogućnosti kreditiranja (slika 6.2). Upoređivanje sa ekonomijama u okruženju i regionalnim prosjekom pruža korisne informacije u procjeni mogućnosti lakoće kreditiranja u BiH i daje smjernice za napredak

Slika 6.2 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u mogućnosti kreditiranja – rang i ocjene

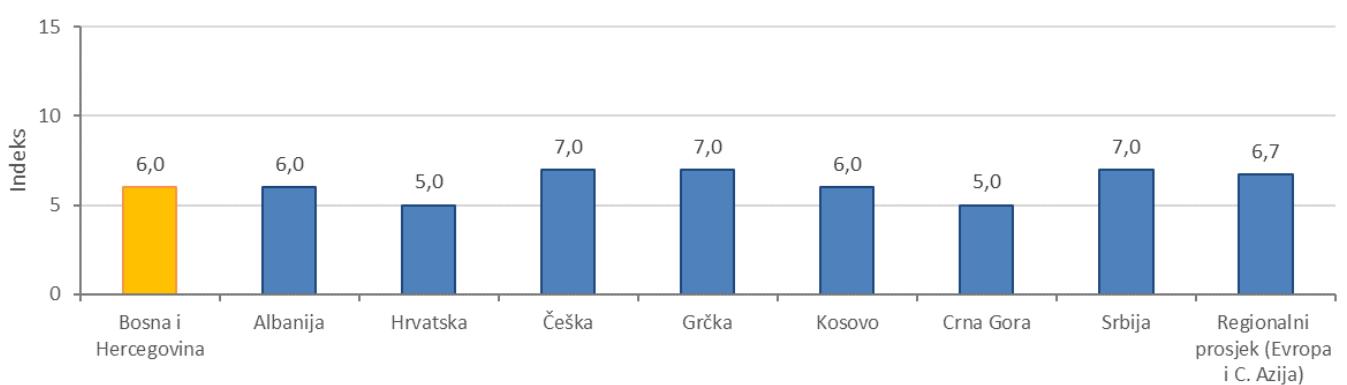
Jedan od načina kako bi se predstavili rezultati zemlje u smislu indikatora mogućnosti kreditiranja je da se sagleda kako zemlja stoji u poređenju sa drugim zemljama. Slika 6.3 prikazuje snagu zakonske regulative u BiH upoređujući je sa nekim ekonomijama regije kao i sa regionalnim prosjekom. Slika 6.4 prikazuje isti scenarij za kvalitet kreditnih informacija.

Slika 6.3. Jačina zakonskih prava dužnika i kreditora

Napomena: Viši rezultati ukazuju da su stečajni zakoni bolje dizajnirani kako bi se olakšao pristup kreditima, i da su u postupku kreditiranja bolje zaštićena prava dužnika i povjerilaca.

Slika 6.4. Kvalitet kreditnih informacija

Napomena: Viši rezultati ukazuju na veću dostupnost informacija o kreditima iz bilo kojeg registra ili biroa.

Dobiveni pokazatelji o mogućnosti kreditiranja u Bosni i Hercegovini se temelje na detaljno prikupljenim podacima. Podaci o razmjeni kreditnih informacija su prikupljeni iz javno dostupnog kreditnog registra i privatnih izvora. Podaci o zakonskim pravima zajmoprimeca i kreditora su prikupljeni putem anketa advokata specijaliziranih za kreditne poslove i provjereni su kroz analizu zakona

i regulative ali i putem javnih izvora informiranja o kolateralu i stečaju. Kako bi se izračunao indikator kvalitete kreditnih informacija jedan bod se dodjeljuje za svaki od 8 obilježja koje dostavlja kreditni biro ili javni registar. Za kvalitet zakonske regulative po jedan bod se dodjeljuje za svaki od 10 aspekata zakonske hipotekarne regulative i 2 za zakon o stečaju.

Sažetak indikatora lakoće kreditiranja u Bosni i Hercegovini

Pokrivenost	Rezultat
Kvalitet zakonske regulative (0-12)	7
Kvalitet informacija o kreditima (0-8)	6

Pokrivenost kreditnim informacijama	Privatni izvori	Javni kreditni regista
Broj preduzeća koja su dostavila informacije	321.004	26.717
Broj osoba	0	1.051.377
Ukupno	321.004	1.078.094
% pokrivenosti odraslih osoba	14,0	47,1

ZAŠTITA INVESTITORA

Lakoća poslovanja mjeri zaštitu manjinskih investitora od sukoba interesa putem jednog niza indikatora i prava dioničara u korporativnom upravljanju kroz drugi set indikatora. Podaci potiču iz upitnika koje dostavljaju kompanije a koji se temelje na propisima o vrijednosnim papirima, zakonima o trgovačkim društvima, zakonima o parničnom postupku i sudskim pravilima. Indeks obima regulacije sukoba interesa mjeri jačinu zaštite manjinskih vlasnika od mogućnosti korištenja sredstava preduzeća u osobne svrhe od strane većinskog vlasnika i menadžmenta preduzeća i razlikuje 3 dimenzije koje se bave sukobom interesa: transparentnost transakcija povezanih subjekata (obim objavljivanja), odgovornost u samostalnom upravljanju i mogućnost manjinskih dioničara da pokrenu tužbu zbog zlouporaba (odgovornost) i pristup dokazima i dodjeli sudskih troškova u parničnom postupku (lakoća rješavanja tužbi). Rangiranje ekonomija prema jačini zaštite investitora određuje se sortiranjem njihovih rezultata koji predstavljaju zbir indeksa regulacije sukoba interesa i indeksa upravljanja dioničara.

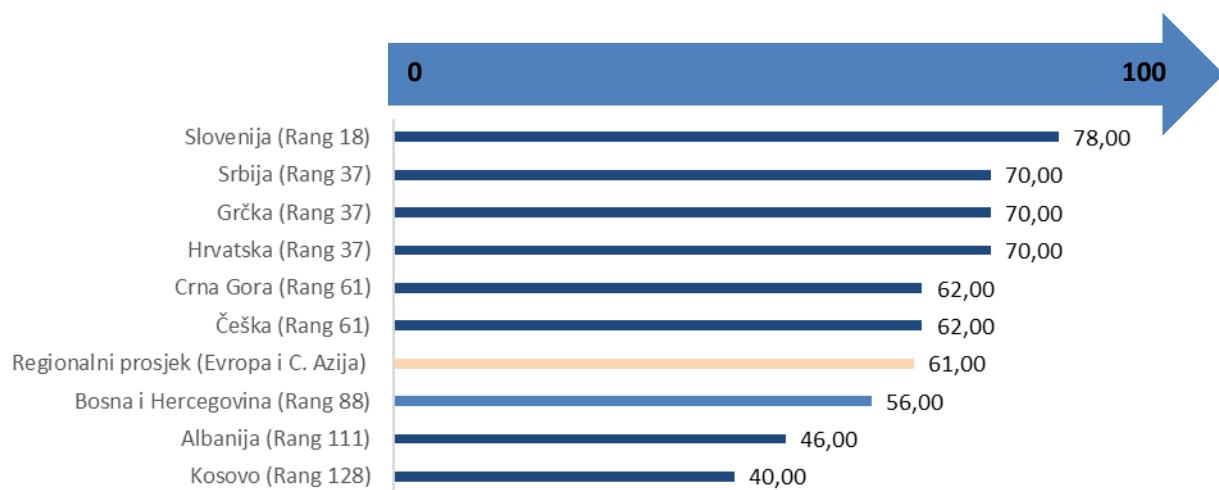
Šta indikator mjeri	Prepostavke studije
<p>1. Indeks obima objavljivanja (0–10)</p> <p>2. Indeks obima odgovornosti direktora (0–10)</p> <p>3. Indeks lakoće rješavanja tužbi dioničara (0–10)</p> <p>4. Indeks obima regulacije sukoba interesa (0–30)</p> <p>5. Indeks obima prava dioničara (0–6)</p> <p>6. Indeks obima vlasništa i kontrole dioničara (0–7)</p> <p>7. Obim indeksa korporativne transparentnosti (0–7)</p> <p>8. Indeks obima upravljanja dioničara (0–20)</p> <p>9. Jačina indeksa zaštite investitora (0–50)</p>	<p>Da bi se podaci mogli porebiti, Lakoća poslovanja koristi nekoliko prepostavki o poslovanju i transakcijama.</p> <p>Preduzeće (kupac):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Javno trgovinsko preduzeće koje kotira na najvažnijim burzama (ili je velika privatna firma sa nekoliko vlasnika). – Ima upravni odbor i glavnog izvršnog direktora koji legalno može djelovati u i za ime kupca, pa čak i ako ovo nije izričito propisano zakonom. <p>Transakcija uključuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Direktor i većinski vlasnik preduzeća donose odluku da kompanija kupi korištena vozila od drugog preduzeća koje je u njegovom vlasništvu. – Cijena je viša nego uobičajena za korištena vozila, ali transakcija se obavlja. – Sve potrebne saglasnosti su dobivene, iako transakcija ide na štetu kupca. – Suvlasnici tuže interesne strane i članove upravnog odbora.

Slika 7.1 Šta se sve mjeri u indikatoru zaštite investitora u BiH**Zaštita manjinskih investitora - BiH****Informacije o burzi/berzi**

Burza/berza	Sarajevska berza/burza vrijednosnih papira d.d, Sarajevo (SASE)			
Burza/berza URL	http://www.sase.ba			
Navedene/nabrojane firme sa vrijednosnim papirima	32			
Grad	Sarajevo			
Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Indeks obima objavljivanja (0–10)	3	7,5	6,5	10 (13 zemalja)
Indeks obima odgovornosti direktora (0–10)	6	5	5,3	10 (3 zemlje)
Indeks lakoće rješavanja tužbi dioničara (0–10)	5	6,8	7,3	10 (Džibuti)
Indeks obima prava dioničara (0–6)	4	3,4	4,7	6 (19 zemalja)
Indeks obima vlasništa i kontrole dioničara (0–7)	5	3,7	4,5	7 (9 zemalja)
Obim indeksa korporativne transparentnosti (0–7)	5	4,1	5,7	7 (13 zemalja)

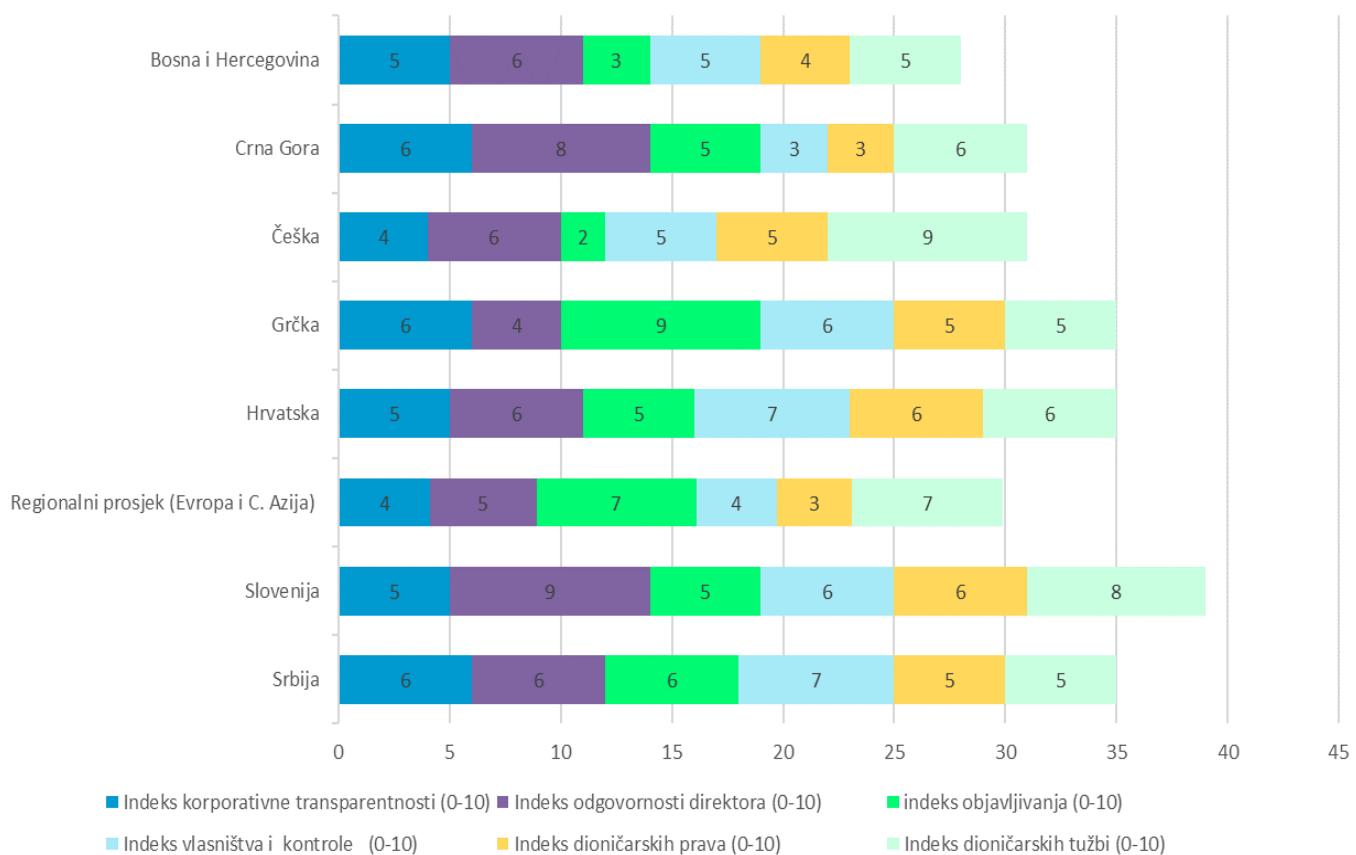
Slika 7.2 Zaštita manjinskih investitora BiH - ocjena indikatora

Bosna i Hercegovina je ocjenjena sa rezultatom 56,0 u jačini zaštite manjinskih investitora pri čemu viši rezultati pokazuju jaču i bolju zaštitu. U globalnom smislu Bosna i Hercegovina je na 88. mjestu od 190 ekonomija kada je u pitanju jačina zaštite manjinskih investitora (slika 7.3). Iako ovaj pokazatelj ne bilježi sve aspekte koji su vezani za zaštitu manjinskih investitora, viši rang govori da regulativa i propisi nude jaču zaštitu investitora od zlouporaba.

Slika 7.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u zaštiti manjinskih investitora – rang i ocjene

Jedan od efikasnih načina kako bi se predstavili rezultati zemlje u smislu indikatora zaštite manjinskih investitora je da se sagleda kako zemlja stoji u poređenju sa drugim zemljama kada su podindikatori u pitanju. Slika 7.4 pokazuje rezulata raznih podindikatora zaštite manjinskih prava investitora BiH u poređenju sa drugim zemljama.

Slika 7.3 Podindikatori zaštite manjinskih investitora u BiH i uporedba sa nekim zemljama okruženja – mjeri kvalitete

Indikator zaštite manjinskih investitora koji se procjenjuje u ovom dokumentu, temelji se na detaljno prikupljenim podacima kroz ankete pravnika iz oblasti poslovanja, propisima koji regulišu poslovanje i sudskoj praksi.

PORESKA POLITIKA

Lakoća poslovanja mjeri visinu obaveza po osnovu poreza i doprinosa koje preduzeće srednje veličine mora platiti na godišnjem nivou, kao i administrativne poteškoće prilikom plaćanja poreza i doprinosa. Porezi i doprinosi koji se mijere uključuju porez na dobit, socijalne doprinose i poreze na rad koje plaća poslodavac, porez na imovinu, porez na promet, porez na dividende, porez na kapitalni dobitak, porez na financijske transakcije, porez na prikupljanje otpada, porez na vozila, i bilo koji drugi mali porezi, takse ili naknade.

Šta mjeri indikator	Pretpostavke studije
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sve poreze i doprinose koji su uplaćeni na godišnjem nivou u toku 2018 godine (godišnji broj prijava prilagođen elektronskom prijavljivanju i plaćanju) 2. Vrijeme potrebno za prijavljivanje 3 glavna poreza (sati godišnje) 3. Ukupni porezi i socijalni doprinosi (% profita) 4. Indeks povrata poreza 	<p>Koristeći scenarij slučaja, evidentiraju se porezi i obavezni doprinosi koje kompanija srednje veličine mora platiti za godinu dana, te mjeri administrativni teret plaćanja poreza, doprinosa i postupaka naknadnog slanja prijave poreza. Takođe se prikupljaju informacije o učestalosti podnošenja prijava i plaćanja, vremenu potrebnom za usklađivanje s poreznim zakonima, vremenu potrebnom za ispunjavanje zahtjeva po osnovu naknadne prijave i vremenu obrade prijave. Kako bi podaci bili uporedivi sa ostalim ekonomijama, postoji nekoliko pretpostavki o poslovanju, porezima i doprinosima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Preduzeće koje plaća porez je srednje veličine čije poslovanje je započelo 01. januara 2017. godine. – Evidentiraju se svi porezi i doprinosi koji su uplaćeni na godišnjem nivou u toku druge godine rada 2018. godine. – Mjere se porezi i doprinosi koji se plaćaju na svim nivoima vlasti. – Porezi i doprinosi podrazumijevaju porez na dobit, PDV i sve obaveze na plate koje preduzeća plaćaju. – Standardni odbici i izuzeća uzeti su u obzir. – Povrat PDV-a se vrši za nabavku vrijednosti maštine čija vrijednost iznosi 65 puta dohotka po glavi stanovnika u djelatnosti privrede u kojoj djeluje preduzeće.

Koliko je administrativno komplikovan sistem plaćanja i povrata poreza u Bosni i Hercegovini i koliko poreza preduzeća plaćaju? U prosjeku, preduzeća izvrše 33 plaćanja poreza tokom godine, potroše 411 sati na podnošenje naloga za plaćanje, pripremu i plaćanje poreza, a plate porez na teret poslodavca u iznosu od 23,7% od ostvarene dobiti.

Slika 8.1 Šta je potrebno za registraciju imovine u BiH

Poreska politika - BiH

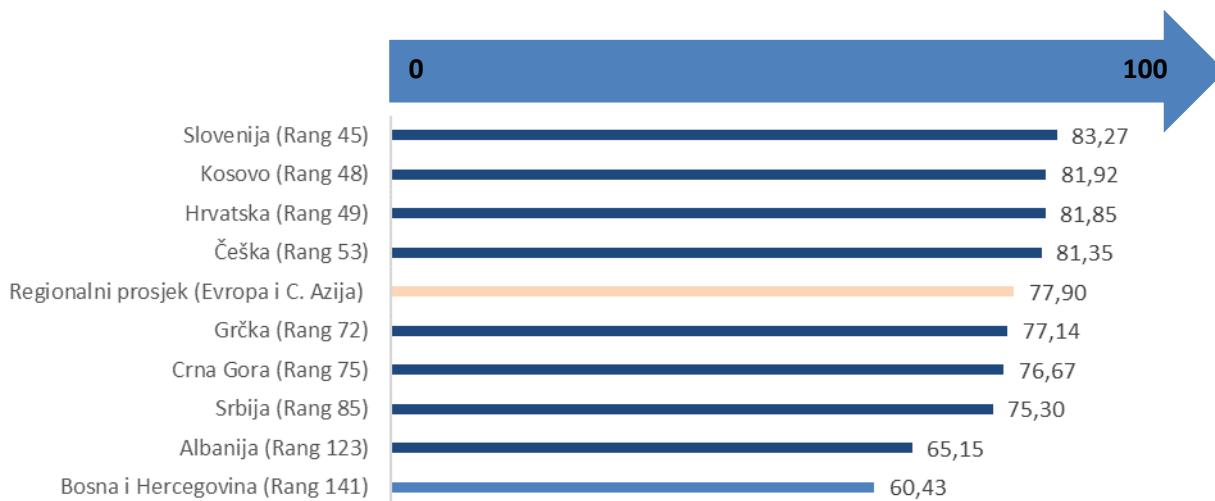
Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Plaćanja (broj u toku jedne godine)	33	14,4	10,3	3 (2 zemlje)
Vrijeme (broj sati godišnje)	411	213,1	158,8	49 (3 zemlje)
Ukupna stopa taksi/poreza i doprinosa (% profita)	23,7	31,7	39,9	26,1 (33 zemlje)
Indeks povrata poreza (1-100)	47,7	68,2	86,7	Nema u 2018/2019.

Globalno gledajući Bosna i Hercegovina je po visini poreskih opterećenja na 141. mjestu od 190 ekonomija (slika 8.2). Rang u odnosu na ekonomije okruženja i regionalni prosjek pružaju korisne informacije u procjeni poreskog opterećenja u Bosni i Hercegovini.

Slika 8.2 Lakoća plaćanja poreza BiH - ocjena indikatora

Slika 8.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći plaćanja poreza – rang i ocjene

Pokazatelji prikazani za Bosnu i Hercegovinu se temelje na standardnom nizu poreza i obaveza koje uplaćuju preduzeća. Porezni obveznici su anketirani o standardnim finansijskim izvještajima kao i broju transakcija koje preduzeće ima u toku godine. Ispitanici su odgovarali na pitanja koliko preduzeće mora platiti poreza i doprinosa i koliko vremena i troškova je potrebno da bi se plaćanje izvršilo, koliko vremena i troškova je potrebno za pripremu, popunjavanje i plaćanje glavna 3 poreza i koliko je vremena i procedura potrebno u procesu obrade transakcije nakon izmirivanja obaveza.

U nastavku su detaljno predstavljeni svi porezi i doprinosi u BiH sa brojem uplata, potrebnim vremenom za plaćanje i poreskim stopama.

Pregled poreskih opterećenja u Bosni i Hercegovini

Porez ili obavezni doprinosi	Plaćanja (broj)	Napomene o uplatama	Vrijeme (sati)	Zakonska poreska stopa	Poreska osnovica	Ukupna poreska stopa (%dobiti)
Doprinosi za socijalno osiguranje zaposlenih na teret poslodavca	1	online uplata	81	10,5%	Bruto plaća	11,84
Porez na dobit	12		68	10%	Oporeziva dobit	8,40
Naknade za šume	5			0,07%	Ukupan prihod	1,24
Doprinos za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom	0	Plaćeno zajednički		25% za svaku osobu sa invaliditetom koja mora biti zaposlena	Prosječna neto plata u FBiH	0,95
Lokalni porez na imovinu	1			4 BAM	Po metru kvadratnom	0,46
Doprinos za zaštitu od prirodnih nepogoda	0	Plaćeno zajednički		0,5%	Neto plaća	0,39
Doprinos za zaštitu voda	0	Plaćeno zajednički		0,5%	Neto plaća	0,39
Takse na istaknutu firmu	1			200 BAM	Po istaknutoj firmi	0,02
Porez na gorivo	1				Uključeno u cijenu goriva	0
PDV	12		262	17%	Dodata vrijednost	0
Doprinosi za socijalno osiguranje na teret zaposlenih	0	Plaćeno zajednički		31%	Bruto plaća	0
Ukupno	33		411			23,7

MEĐUNARODNA TRGOVINA

Lakoća poslovanja mjeri vrijeme i troškove (osim tarifa i troškova za pomorski transport) vezane za izvoz i uvoz standardne robe, kao i broj dokumenata potrebnih kako bi se obavio spoljnotrgovinski posao. Indikatori obuhvataju proceduralne zahtjeve, neophodnu dokumentaciju i postupak na carini i drugim regulatornim tijelima, kao i u lukama prilikom izvoza ili uvoza robe. Iako se prate vrijeme i troškovi u domaćem prevozu oni se ne uračunavaju u rangiranje s obzirom na uticaj mnogih drugih faktora poput opće infrastrukture, lokacije skladišta itd. Rang lakoće međunarodne trgovine je jednostavan prosjek komponenti ovog pokazatelja: troška i vremena za popunjavanje dokumenatacije i vremena i troškova izvoza i uvoza.

Šta mjeri indikator

1. Popunjavanje dokumentacije
2. Granična dokumentacija
3. Domaći transport

Prepostavke studije

Kako bi podaci bili uporedivi sa ostalim ekonomijama, Lakoća poslovanja koristi nekoliko prepostavki o analiziranom preduzeću i robi kojom se trguje.

Preduzeće je:

- Srednje veličine sa 60 uposlenih.
- Smješteno u prigradskoj zoni najvećeg poslovnog grada.
- Privatno društvo sa ograničenom odgovornošću, u domaćem vlasništvu, zvanično registrovano i posluje u skladu sa regulativom i važećim zakonima o trgovini.

Roba kojom se trguje:

- Nije štetna i ne uključuje vojnu opremu.
- Ne zahtjeva hlađenje niti bilo kakav poseban tretman.
- Ne zahtjeva nikakve posebne fitosanitarne ili okolišne dozvole, osim onih iz međunarodnih standarda.
- Je jedna od vodećih izvoznih ili uvoznih roba zemlje.
- Prevozi se u suhom kargu u 20 metara dugom kontejneru.

Slika 9.1 Šta je potrebno za međunarodnu trgovinu u BiH

Međunarodna trgovina - BiH

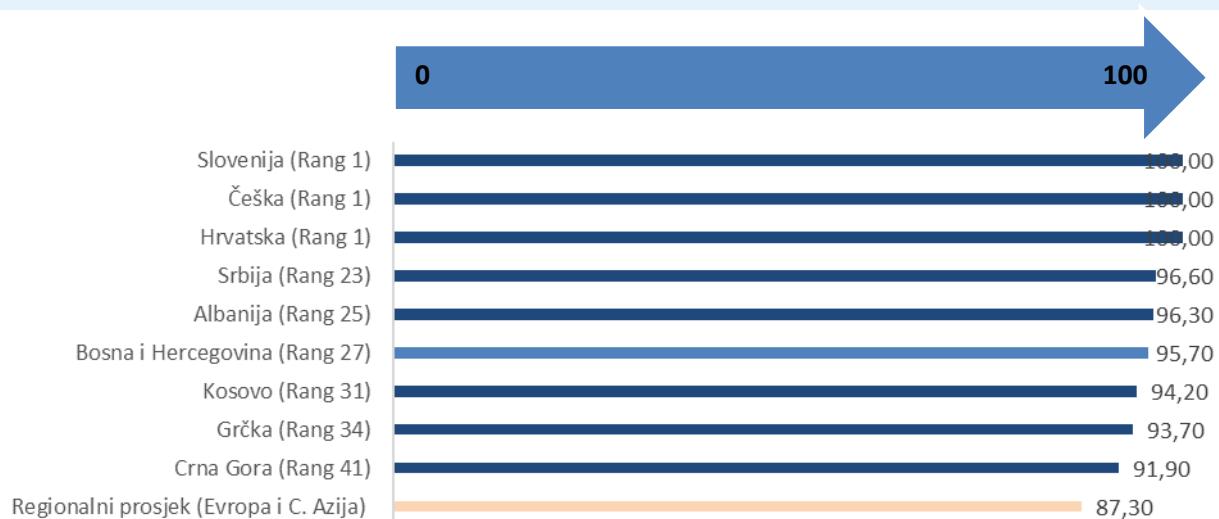
Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Vrijeme (izvoz): carinska obrada (satii)	5	16,1	12,7	1 (19 zemalja)
Cijena (izvoz): carinska obrada (USD)	70	150	136,8	0 (19 zemalja)
Vrijeme (izvoz): obrada dokumenata (satii)	4	25,1	2,3	1 (26 zemalja)
Cijena (izvoz): obrada dokumenata (USD)	22	87,6	33,4	0 (20 zemalja)
Vrijeme (uvoz): carinska obrada (satii)	6	20,4	8,5	1 (25 zemalja)
Cijena (uvoz) carinska obrada (USD)	109	158,8	98,1	0 (28 zemalja)
Vrijeme (uvoz) obrada dokumenata (satii)	8	23,4	3,4	1 (30 zemalja)
Cijena (uvoz): obrada dokumenata (USD)	27	85,9	23,5	0 (30 zemalja)

Slika 9.2 Međunarodna trgovina BiH - ocjena indikatora

U globalnom smislu, Bosna i Hercegovina zauzima veoma dobro 27 mjesto od 190 zemalja u dijelu lakoće međunarodne trgovine (slika 9.3). Upoređivanje sa ekonomijama u okruženju i regionalnim prosjekom pruža korisne informacije u procjeni lakoće uvoza ili izvoza roba u Bosni i Hercegovini kako bi se napravio napredak u međunarodnoj trgovini.

Slika 9.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći međunarodne trgovine – rang i ocjene

IZVRŠENJE UGOVORA

Lakoća poslovanja mjeri vrijeme i troškove u pravosudnom sistemu u rješavanju privrednih sporova pred domaćim sudovima i indeks kvalitete sudskog postupka, koji ocjenjuje da li je zemlja usvojila seriju dobrih praksi koje promovišu kvalitet i efikasnost sudskog sistema.

Šta mjeri indikator	Prepostavke studije
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrijeme potrebno za izvršenje ugovora putem sudova (kalendarski dani) 2. Troškovi potrebni za provođenje ugovora putem sudova (% vrijednosti potraživanja) 3. Indeks kvalitete sudskog postupka (0-18)	<p>Kako bi podaci bili uporedivi sa drugim ekonomijama, Lakoća poslovanja se koristi nekim prepostavkama:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prodavac i kupac se nalaze u najvećem poslovnom gradu, – Kupac naručuje robu i odbija da plati jer roba ne zadovoljava kvalitet, – Prodavac tuži kupca pred nadležnim sudom, – Vrijednost potraživanja je 200% BND-a po glavi stanovnika ili po lokalnom kursu 5.000 \$, ovisno šta je više, – Spor o kvalitetu robe zahtijeva stručno mišljenje, – Sudija odlučuje u korist prodavca, nema mogućnosti žalbe, – Sud provodi presudu putem javne prodaje pokretnе imovine kupca.

Koliko je učinkovit proces rješavanja privrednih sporova putem sudova u Bosni i Hercegovini? Prema podacima koje je prikupila Lakoća poslovanja, izvršenje ugovora traje 595 dana i košta 36,0% vrijednosti potraživanja.

Slika 10.1 Šta je potrebno za izvršenje ugovora u BiH

Izvršenje ugovora - BiH

Standardizirani slučaj

Vrijednost potraživanja :17,996 KM

Naziv suda: Općinski sud u Sarajevu, Privredno odjeljenje

Grad: Sarajevo

Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Vrijeme (dani)	595	496,4	589,6	120 (Singapur)
Trošak (% od vrijednosti potraživanja)	36	26,6	21,5	0,1 (Butan)
Indeks kvaliteta sudskih procesa (0-18)	9,5	10,3	11,7	Nema u 2018/2019

Slika 10.2 Izvršenje ugovora BiH – ocjena indikatora

Vrijeme

Trošak

Indeks kvalitete sudskog proces

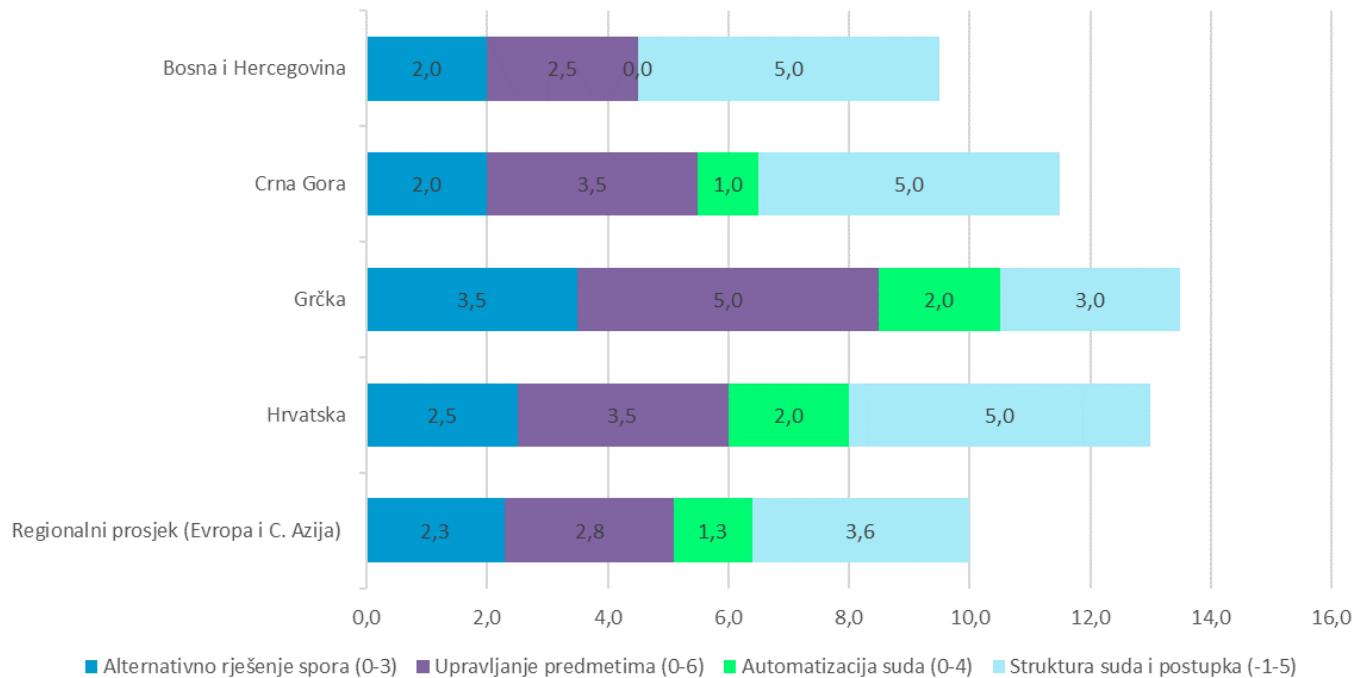
Globalno, Bosna i Hercegovina je na 93. mjestu od 190 ekonomija prema lakoći izvršenja ugovora (slika 10.3). Uporedba sa ekonomijama okruženja i regionalnim prosjekom pruža i druge korisne informacije za procjenu efikasnosti pravosuđa i izvršenja ugovora u Bosni i Hercegovini.

Slika 10.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći izvršenja ugovora – rang i ocjene

Pokazatelji koji su prikazani za Bosnu i Hercegovinu su bazirani na nizu specifičnih koraka koji su potrebni u rješavanju standardiziranih poslovnih sporova preko sudova. Vrijeme i troškovi koji su potrebni za njihovo okončanje analizirani su kroz proučavanje kodeksa parničnog postupka i drugih sudske propisa kao i kroz istraživanja i anketiranje lokalnih advokata specijaliziranih za parnični postupak.

Slika 10.4 Podindikatori izvršenja ugovora u BiH i uporedba sa nekim zemljama okruženja – mjera kvalitete

RIJEŠAVANJE NESOLVENTNOSTI

Lakoća poslovanja mjeri vrijeme, troškove i ishod stečajnog postupka domaćih privrednih subjekata koji se koriste kako bi se izračunala stopa povrata kao i snaga pravnog okvira koji se primjenjuje na stečajeve i postupke reorganizacije. Podaci za indikator rješavanja nesolventnosti dobiveni su na osnovu ankete subjekata domaće prakse nesolventnosti, proučavanjem zakona i propisa, kao i na osnovu javnih informacija o sistemu stečaja.

Šta mjeri indikator	Prepostavke studije
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrijeme potrebno za povrat duga (godine) 2. Troškovi potrebni za povrat duga (% dužničke imovine) 3. Isthod 4. Stopa povrata kreditora 5. Indeks zakonskog stečajnog okvira (0- 16)	<p>Kako bi podaci bili uporedivi sa drugim ekonomijama, Lakoća poslovanja se koristi nekim prepostavkama:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hotel se nalaze u najvećem poslovnom gradu, ima 201 uposlenika i 50 dobavljača. Posluje sa finansijskim poteškoćama. – Vrijednost hotela je 100 puta BND-a po glavi stanovnika ili po lokalnom kursu 200.000 \$, ovisno šta je više. – Hotel ima kredit u domaćoj banci osiguran hipotekom i ne može vratiti zajam ali ima dovoljno novca da obavlja svoje operativne aktivnosti.

Koliko je učinkovit sistem rješavanja nesolventnosti (stečajnog postupka) u Bosni i Hercegovini? Prema podacima Lakoće poslovanja, stečajni postupak traje u prosjeku 3,3 godine i košta 9% dužnikove imovine sa najvjeroatnjim ishodom da će preduzeće biti prodano u dijelovima. Prosječna stopa povrata je 39,7 centi na dolar.

Slika 11.1 Šta je potrebno da se riješi nesolventnost u BiH

Rješavanje nesolventnosti - BiH

Indikator	BiH	Europa i Centralna Azija	OECD zemlje sa visokim dohotkom	Najbolji rezultat
Stopa oporavka (centi dolara)	39,7	38,5	70,2	92,9 (Norveška)
Vrijeme (godine)	3,3	2,3	1,7	0,4 (Irska)
Cijena (% od nekretnine)	9	13,3	9,3	1,0 (Norveška)
Ishod (0 kao djelimična prodaja i 1 prodaja cijelog preduzeća)	0	...	...	
Jačina indeksa zakonskog stečajnog okvira	15	11,2	11,9	Nema u 2018/2019

U globalnom smislu, Bosna i Hercegovina je na 37 mjestu od 190 zemalja po lakoći rješavanja nesolventnosti (slika 11.2). Uporedba sa ekonomijama u okruženju i sa regionalnim prosjekom pruža korisne informacije u procjeni efikasnosti stečajnog postupka u BiH.

Slika 11.2 Rješavanje nesolventnosti BiH – ocjena

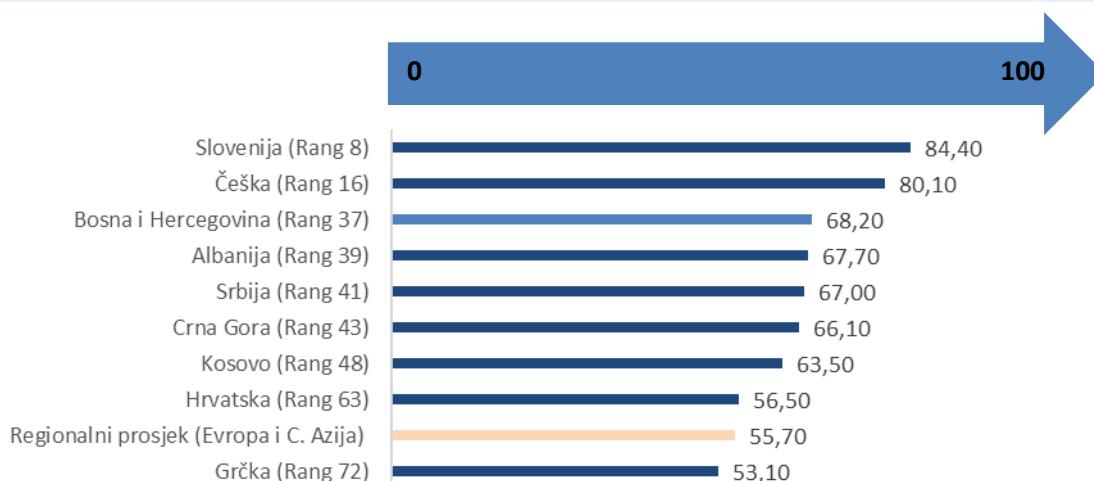

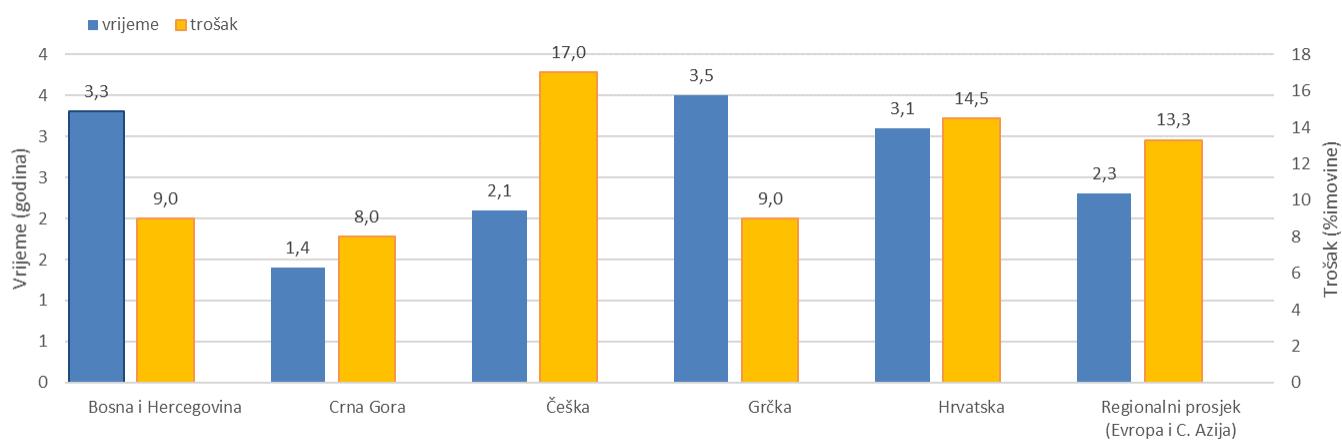
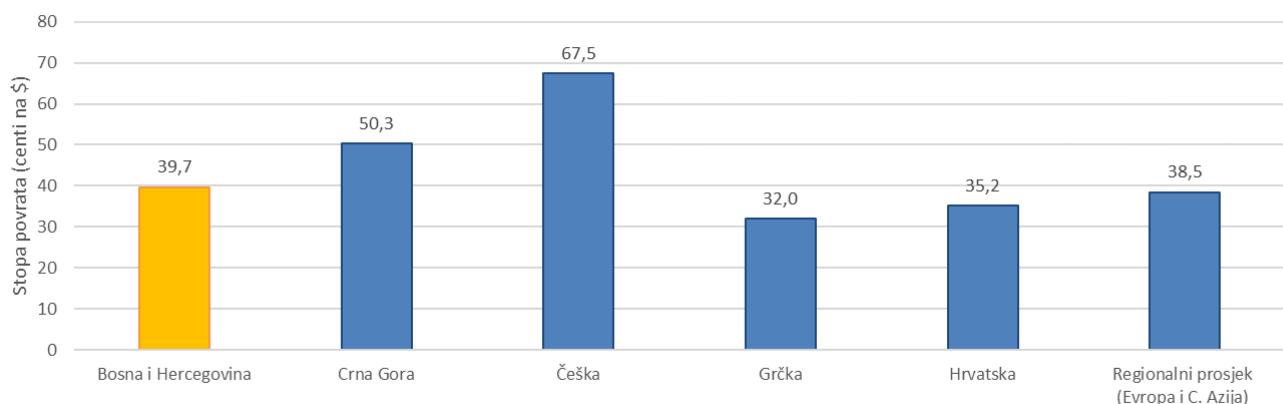
Stopa povrata

Indeks zakonskog stečajnog okvira

Slika 11.3 BiH u poređenju sa drugim zemljama EU i okruženja u lakoći rješavanja nesolventnosti – rang i ocjene

Slika 11.2. Vrijeme, troškovi u BiH u odnosu na neke ekonomije EU i okruženja u lakoći rješavanja nesolventnosti**Slika 11.3. Stopa povrata u BiH u odnosu na neke ekonomije EU i okruženja u lakoći rješavanja nesolventnosti**

REGULACIJA TRŽIŠTA RADA

Lakoća poslovanja mjeri fleksibilnost u regulativi zaposlenja, posebno u dijelu koji se odnosi na područje zapošljavanja, radnog vremena, prekida radnog odnosa i otpremnina. Ovaj izvještaj ne uključuje ovaj indikator u zbirni rezultat ili rangiranje u lakoći poslovanja. Podaci o lakoći zapošljavanja i otpuštanja radnika se temelje na detaljnem istraživanju propisa o zapošljavanju koje je urađeno od strane domaćih pravnika i javnih radnika. Analizirani su zakoni iz oblasti zapošljavanja, kao i sekundarni izvori, kako bi se potvrdila tačnost prikupljenih pokazatelja.

Šta indikator mjeri

1. Zapošljavanje
2. Radni sati
3. Pravila otpremnina
4. Troškovi otpremnina

Pretpostavke studije

Kako bi podaci bili uporedivi sa ostalim ekonomijama korišteno je nekoliko prepostavki o radniku i preduzeću:

Radnik:

- Je zaposlen kao blagajnik na kasi u trgovini ili supermarketu, ima 19 godina sa godinom radnog iskustva.
- Je zaposlen na puno radno vrijeme.
- Nije član sindikata, osim ukoliko je to obavezno.

Preduzeće:

- Je društvo sa ograničenom odgovornošću.
- Posluje kao trgovačko društvo ili supermarket u najvećem poslovnom gradu.
- Je 100% u domaćem vlasništvu.
- Ima 60 uposlenika.
- Podliježe kolektivnom ugovoru koji se primjenjuje na firme koje čak i nisu potpisnice.
- Poštuje svaki zakon i propise, ali ne daje radnicima veće beneficije od propisanih zakonom ili kolektivnim ugovorom.

Zapošljavanje mjeri 4 područja rada: Lakoću zapošljavanja, fleksibilnost radnog vremena i lakoću otpuštanja radnika i troškove otpuštanja.

Lakoća zapošljavanja tj. fleksibilnost u zapošljavanju je potrebna kompanijama. Ovaj indikator mjeri postojanje i maksimalnu dužinu trajanja ugovora na određeno vrijeme za zadatke stalnih aktivnosti kompanije, probni period rada i omjer minimalne plaće i dodane vrijednosti po radniku. Ovaj ugovor omogućava poslodavcu da zaposli radnika na određeno vrijeme i pruža mu fleksibilnost i mogućnost da reaguje u skladu sa tokom svojih operativnih aktivnosti poslovanja, privremenom zamjenom radnika na dopustu, itd. Također, ugovori na određeno vrijeme mogu biti poticaj u zapošljavanju mladih djelujući kao kanal za sticanje potrebnog iskustva i znanja mladih.

Zapošljavanje	Podaci
Ugovori na određeno vrijeme su zabranjeni za stalne poslove	Ne
Maksimalna dužina trajanja ugovora na određeno vrijeme (mjeseci)	36
Maksimalna dužina trajanja ugovora na određeno vrijeme, uključujući produženja (mjeseci)	36
Minimalna plaća radnika ili pripravnika (US\$/mjesečno)	231,3
Omjer minimalne plate i dodane vrijednsoti po radniku	0,3
Maximana dužina probnog rada (mjeseci)	6

Radno vrijeme ima nekoliko komponenti: maksimalan broj radnih dana u sedmici, postojanje ograničenja za noćni rad vikendom i prekovremeni rad, zabrana noćnog rada, noćni rad žena, ograničenja odmora za vikend, prosječni plaćeni godišnji odmor za radnika sa 1 godinom, 5 godina i radnika sa 10 godina staža.

Rigidnost radnog vremena	Podaci
Standardni broj radnih sati u danu	8,0
Maksimalan broj radnih dana u sedmici	6
Premija za noćni rad (%plaćenih sati) u slučaju kontinuiranog rada	25
Premija za rad preko vikenda (%plaćenih sati) u slučaju kontinuiranog rada	15
Premija za prekovremeni rad (%plaćenih sati)	25
Zabrana noćnog rada	Ne
Ograničenje na vikend odmor	Ne
Ograničenje na prekovremeni rad	Ne
Plaćeni godišnji odmor za radnike sa 1 godinom radnog staža (radnih dana)	20.0
Plaćeni godišnji odmor za radnike sa 5 godina radnog staža (radnih dana)	20.0
Plaćeni godišnji odmor za radnike sa 10 godina radnog staža (radnih dana)	20.0
Plaćeni godišnji odmor (prosjek za radnike s 1, 5 i 10 godina staža, u radnim danima)	20.0

Pravila otpuštanja radnika imaju nekoliko komponenti: koliko je maksimalno trajanje probnog rada, da li je tehnološki višak nedovoljan razlog za prestanak radnog odnosa, da li poslodavac mora obavijestiti treću stranu (vladinu instituciju) kako bi raskinuo ugovor sa jednim radnikom koji je tehnološki višak, da li poslodavac mora obavijestiti treću stranu kako bi raskinuo ugovor sa 9 radnika koji su višak, da li poslodavac treba odobrenje treće strane kako bi raskinuo ugovor sa jednim radnikom koji je višak, da li poslodavac treba odobrenje treće strane kako bi raskinuo ugovor sa 9 radnika koji su višak, da li zakon zahtijeva da poslodavac preraspodijeli ili prekvalificira radnika prije nego ga proglaši viškom, i da li važe pravila prednosti u ponovnom zapošljavanju radnika koji su proglašeni tehnološkim viškom.

Višak zaposlenih	Podaci
Da li je zakonom dozvoljeno otpuštanje radnika kao tehnološkog viška	Da
Obavještavanje treće strane u slučaju otpuštanja 1 radnika	Ne
Odobrenje od treće strane u slučaju otpuštanja 1 radnika	Ne
Obavještavanje treće strane u slučaju otpuštanja 9 radnika	Da
Odobrenje od treće strane u slučaju otpuštanja 9 radnika	Ne
Prekvalificiranje ili raspoređivanje prije proglašenja viškom	Da
Prioritetna pravila kod viška zaposlenih	Ne
Pravila prednosti u ponovnom zapošljavanju	Da

Troškovi otpuštanja su troškovi najave i obavijesti o tehnološkom višku, otpremnine i kazne zbog nezakonitog prekida rada kada je radnik proglašen tehnološkim viškom. Izražava se u plaćenim sedmicama. Prosječan trošak najave i iznos otpremnina primjenjuju se na radnika sa 1 godinom staža, radnika sa 5 godina i radnika sa 10 godina staža.

Jedan mjesec predstavlja 4 i 1/3 sedmice.

Troškovi tehnološkog viška	Podaci
Period obavljanja za otpuštanje (u slučaju viška radnika sa 1 godinom staža, u platnim sedmicama)	2.0
Period obavljanja za otpuštanje (u slučaju viška radnika sa 5 godina staža, u platnim sedmicama)	2.0
Period obavljanja za otpuštanje (u slučaju viška radnika sa 10 godina staža, u platnim sedmicama)	2.0
Period obavljanja za otpuštanje (prosjek radnika sa 1,5,10 godina staža, u platnim sedmicama)	2.0
Otpremnina za otpuštanje (u slučaju viška radnika sa 1 godinom staža, u platnim sedmicama)	0.0
Otpremnina za otpuštanje (u slučaju viška radnika sa 5 godina staža, u platnim sedmicama)	7.2
Otpremnina za otpuštanje (u slučaju viška radnika sa 10 godina staža, u platnim sedmicama)	14.4
Otpremnina za otpuštanje (prosjek radnika sa 1,5,10 godina staža, u platnim sedmicama)	7.2
Zaštita od nezaposlenosti nakon jedne godine zaposlenja?	Da

Zaključak

Postoje propisi koji štite radnike, javnu sigurnost, poslovanje i investicije, ali neefikasna ili neadekvatna normativna regulativa može ugušiti poduzetničku aktivnost i rast poslovanja, te uticati na lakoću poslovanja. Potrebno je više od 200 sati da se dobije sva potrebna dokumantacija za izvoz na granicama za pomorski prevoz u Kamerunu i Obali Slonovače. Suprotno tome, u Singapuru treba samo 10 sati.

Prvih 10 najboljih mjesteta na svijetu po lakoći poslovanja, prema ovom izvještaju, zauzimaju Novi Zeland (s ocjenom 86,8 od 100), Singapur (86,2), Hong Kong, Kina (85,3), Danska (85,3), Republika Koreja (84), Sjedinjene Države (84), Gruzija (83,7), Ujedinjeno Kraljevstvo (83,5), Norveška (82,6), i Švedska (82)

Ekonomije sa najboljom ocjenom u rangiranju lakoće poslovanja dijele nekoliko zajedničkih karakteristika, uključujući široku upotrebu elektronskih sistema. Prvih 20 ekonomija imaju online procese za registraciju poslovanja, platforme za elektronsko prijavljivanje poreza i omogućavaju internetske procedure vezane za transfere imovine. Štoviše, 11 ekonomija ima elektronske postupke za izdavanje dozvola za gradnju.

Sveukupno 115 ekonomija širom svijeta provelo je 294 regulatorne reforme u izvještajnoj godini, što uveliko olakšava poslovanje.

Ekonomije u Evropi i srednjoj Aziji ubrzale su već uhvaćen zamah u poboljšanju poslovne klime i provele 56 reformi. Dvije veoma dobre ekonomije su Gruzija koja je rangirana na 7. mjestu i Sjeverna Makedonija koja je rangirana na 17. mjestu. Regija Evrope i srednje Azije je također provela devet reformi u području poreske politike i plaćanja poreza. Otkako je Lakoća poslovanja počela istraživati poslovnu klimu, 22 ekonomije u toj regiji su omogućile elektronsko podnošenje poreskih prijava. Također je provedeno šest reformi u izvršenju ugovora. Ekonomije iz te regije se izdvajaju u lakoći registracije imovine: troškovi prenosa imovine u prosjeku su niži nego među ekonomijama s visokim dohotkom OECD-a.

Ekonomije koje su visoko ocjenjene u pokazateljima Lakoće poslovanja imaju koristi od većeg nivoa preduzetničke aktivnosti. To zauzvrat stvara bolju zaposlenost, veće javne prihode i veća primanja. Pored toga, tamo gdje postoje teški i dugotrajni regulatorni procesi, postoje i veća iskušenja da se pribegne korupciji kako bi se poslovanje obavljalo.

Rezultati Lakoće poslovanja 2020 pokazuju da u gotovo svakoj ekonomiji na svijetu postoji prostor da se pojednostave ili ubrzaju pravila kako bi se olakšalo poslovanje, omogućilo poduzetništvu da procvjeta i omogućilo da ekomske aktivnosti dostignu svoj puni potencijal.